

МВС УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Кафедра кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування**

Конопельський В.Я., Гритенко О.А., Воронцов А.В., Кулик Л.М.

**Навчально-методичні матеріали
з навчальної дисципліни: «Кримінологія та профілактика злочинів»
для здобувачів вищої освіти
галузь знань 26 цивільна безпека
спеціальність 262 Правоохоронна діяльність
Факультет № 1 Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
підготовки фахівців освітньої кваліфікації «бакалавр правоохоронної
діяльності»
галузь знань 26 цивільна безпека
спеціальність 262 Правоохоронна діяльність
Факультет № 2 Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки**

Одеса – 2020

Вступ

Кримінологія – це комплексна соціально-правова наука, яка вивчає сутність, закономірності та форми прояву злочинності, її причини та умови (детермінацію), особу злочинця, засоби попередження (профілактики) злочинності, а також інші антисоціальні (фонові) явища які пов'язані з нею.

Профілактика злочинів – це особливий вид соціального управління, покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей, який полягає у розробці і реалізації цілеспрямованих заходів щодо виявлення, усунення чи нейтралізації причин та умов злочинності, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки, яка може призвести до вчинення злочинів.

Як суспільна наука кримінологія та профілактика злочинів теоретично осмислює і систематизує об'єктивні знання стосовно свого предмета, на основі аналізу даних наукових досліджень описує, пояснює та прогнозує розвиток його складових явищ. Отримання наукових знань про злочинність, особу злочинця, кримінальну детермінацію має на меті належне забезпечення щодо розробок і впровадження у практику протидію злочинам оптимальних заходів її запобігання в Україні. За висловленням Вольтера: «... запобігання злочинності є справжньою юриспруденцією у цивілізованому суспільстві». Разом з тим вона тісно пов'язана з філософськими, правовими, суспільними та правознавчими науками.

Навчальна дисципліна: «Кримінологія та профілактика злочинів» створена відповідно до методичних рекомендацій щодо структури, змісту та обсягу підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів. Вона складається із Загальної й Особливої частин, у яких розглядаються теоретичні та прикладні питання науки. У Загальній частині викладається понятійний апарат кримінології (поняття злочинності, її природа, кількісно-якісні показники, особа злочинця, причини та умови злочинності й окремої злочинної поведінки, методологія кримінологічних досліджень, теорія профілактики злочинності тощо). Особлива частина присвячена кримінологічній характеристиці, особі злочинця, причинам та умовам й профілактики окремих видів злочинних проявів, які виділяються за їх мотивацією, контингентом злочинів, локалізацією тощо.

До мети вивчення навчальної дисципліни: «Кримінологія та профілактика злочинів» відносяться: формування у ЗВО науково обґрунтованих уявлень про сучасний стан злочинності в Україні і у світі, кримінологічні риси особи злочинця і потерпілого, негативні явища й процеси, які її обумовлюють, а також про теорію запобігання злочинності. Крім того, привити курсантам (слухачам) навички самостійного комплексного аналізу кількісно-якісних показників злочинності, організації та впровадження заходів профілактики злочинності у територіальному масштабі.

Досягнення названої мети забезпечується розв'язанням таких навчально-наукових завдань: викладенням під час лекцій новітніх наукових та практичних

досягнень у сфері кримінології та профілактики злочинів та окремих її видів; закріпленням на семінарських заняттях знань про окремі види злочинності та напрями їх профілактики; створенням оптимальних організаційних і методичних умов для самостійного вивчення окремих тем навчальної дисципліни.

Під час вивчення курсу необхідно враховувати методичне й факторологічне старіння значної частини навчальної та наукової літератури. Разом з тим не слід безпідставно заперечувати всю наукову спадщину й досвід протидії злочинам, набуті з часів соціалістичного розвитку України.

Досягнення вітчизняної наукової думки та практики протидії злочинам, перевірені й випробувані часом, мусять бути відділені від зовнішніх ідеологічних догм.

У результаті вивчення навчальної дисципліни ЗВО має *знати:*

- поняття кримінології та профілактики злочинів, її цілі, завдання та практичне значення;
- місце кримінології у системі наук;
- основні кримінологічні вчення;
- поняття злочинності та її кримінологічні ознаки й показники;
- методи оцінювання злочинності як соціального явища;
- основні показники сучасного стану злочинності в Україні;
- основні тенденції сучасної злочинності;
- поняття та види латентної злочинності;
- поняття причин та умов злочинності;
- поняття фонових явищ злочинності;
- поняття особи злочинця у кримінології;
- співвідношення соціального та біологічного в особі злочинця;
- типологію та класифікацію особи злочинця;
- поняття та види конкретної життєвої ситуації вчинення злочину;
- поняття та систему профілактики злочинів;
- правову основу проведення профілактичних заходів;
- методи профілактики злочинів;
- об'єкти та суб'єкти профілактики та їх повноваження в даній сфері;
- джерела інформаційного забезпечення профілактичної діяльності;
- форми взаємодії спеціалізованих суб'єктів профілактики між собою та іншими неспеціалізованими суб'єктами профілактики.
- зміст кримінологічної характеристики, причин та умов, а також основні напрями профілактики злочинності, зокрема: неповнолітніх; проявів домашнього насильства; екологічної злочинності; організованої злочинності; злочинів проти власності та кіберзлочинності.

вміти:

- застосовувати методи оцінки злочинності;
- враховувати у практичній діяльності Національної поліції регіональні та

міжрегіональні особливості криміногенної ситуації;

- виявляти та оцінювати стан латентної злочинності;
- аналізувати причини та умови злочинності;
- використовувати метод контент-аналізу документів;
- складати анкети, опитувальні листи, програми інтерв'ювання;
- досліджувати особу злочинця та жертву злочину (потерпілого);
- впроваджувати результати наукових досліджень в діяльність Національної поліції.

отримати навички, щодо:

- комплексного аналізу та прогнозу стану злочинності та розробка заходів її ефективної профілактики;
- дослідження особи злочинця та мотивації протиправної поведінки;
- аналіз стану та регіональних особливостей злочинності в регіонах держави й на цій підставі прогнозування криміногенної ситуації, що складається в Україні;
- надання порад, допомоги та консультацій працівникам правоохоронних органів з практичних питань проведення профілактики злочинів.

Навчальна програма дисципліни

Тема 1. Поняття, предмет, методи та система кримінології та профілактики злочинів

Поняття кримінології як соціально-правової науки, її предмет: злочинність, причини та умови, що її зумовлюють, особа злочинця, засоби протидії злочинності. Завдання та функції кримінології.

Поняття профілактики, запобігання, припинення та попередження злочинних проявів, їх взаємовідношення. Основні принципи профілактики: законність, демократизм, соціальної справедливості та гуманізму, комплексності, диференціації і індивідуалізації, своєчасності та необхідної достатності, наукової обґрунтованості тощо.

Система кримінології як науки і навчальної дисципліни. Загальна та Особлива частини кримінології. Цілі, завдання, функції, система та межі профілактики злочинів.

Теоретичне та практичне значення кримінології та профілактики злочинів.

Тема 2. Злочинність та її показники

Поняття злочинності. Основні ознаки злочинності (соціально-правове явище, історична зумовленість, мінливість, суспільна небезпечність, відносна масовість іррегулярність, стійкість, само детермінація тощо) та її види.

Показники злочинності (стан, рівень, коефіцієнт, структура, характер, географія та топографія, динаміка). «Ціна» злочинності.

Поняття, види та рівень латентної злочинності. Фактори, що обумовлюють (сприяють) існуванню латентної злочинності.

Тема 3. Особа злочинця

Особи, які вчинили злочин як об'єкт кримінологічного дослідження. Особа злочинності та суміжні поняття. Поняття особи злочинця і межі її вивчення в кримінології. Основні кримінологічні ознаки особи злочинця: соціально-демографічні, кримінально-правові, соціальні ролі і статус, морально-психологічні характеристики.

Співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця. Біологічні начала в особі і соціального середовища як передмова розвитку її соціальних якостей.

Класифікація і типологія злочинців. Критерії класифікації злочинців та її значення для профілактики злочинів. Механізм індивідуальної злочинної поведінки.

Тема 4. Причини та умови злочинності

Поняття причин та умов злочинності в кримінології. Їх види та класифікація. Поняття причин та умов (детермінант) конкретних злочинів. Взаємодія особи і середовища як причина вчинення злочину.

Поняття ситуації, її різновиди та роль у вчиненні злочину. Види криміногенних ситуацій за змістом та причинами виникнення.

Обставини, що сприяють вчиненню злочинів (полегшення суспільно небезпечних наслідків, недоліки діяльності правоохоронних органів тощо).

Тема 5. Основи профілактики злочинів

Поняття, види суб'єктів профілактичної діяльності, їх види та рівні. Правоохоронні органи як суб'єкти профілактичної діяльності та їх роль у запобіганні злочинам.

Види профілактики злочинів: загально-соціальна, спеціально-кримінологічна та індивідуальна профілактика. Віктимологічна профілактика як один із видів профілактичної діяльності.

Методи профілактики злочинів. Форми профілактики: рання профілактика, котра здійснюється на початковому етапі криміналізації особи та її заходи (виявлення джерел негативного впливу на особу), що призводять до формування девіантної, а згодом злочинної поведінки особи; безпосередня профілактика стосовно осіб, поведінка яких свідчить про розвиток у них негативних інтересів, звичок, стереотипів (вживання алкоголю, наркотичних засобів, безпосередні контакти з кримінальним середовищем тощо); профілактика на етапі злочинної поведінки, що охоплює осіб, які вчинили злочини і стосовно них суд прийняв рішення про застосування різних заходів кримінально-правового впливу (пенітенціарний вид); профілактика рецидиву злочинів (постпенітенціарний вид), стосуються осіб, які відбули кримінальне покарання у виді позбавлення волі, але підлягають нагляду з метою запобігання рецидиву.

Тема 6. Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства

Поняття та кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства (стан, рівень, структура, динаміка, характер, географія). Особливості злочинів, вчинених цією категорією осіб. Кримінологічна характеристика особи злочинця та схильних до проявів насильства.

Причини та умови злочинності неповнолітніх. Несприятливі фактори сімейного, навчального та трудового виховання. Криміногенні фактори побутового оточення та сфери дозвілля. Недоліки в діяльності правоохоронних органів щодо запобігання таких злочинних проявів.

Основні загально-соціальні і спеціально-кримінологічні напрями профілактики. Система державних органів, громадських формувань, трудових колективів, що беруть участь у профілактиці злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства. Роль правоохоронних органів у профілактиці злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства.

Тема 7. Профілактика екологічної злочинності

Сучасний стан екології в Україні. Поняття і кримінологічна характеристика екологічної злочинності (стан, рівень, структура, динаміка, характер, географія).

Прояви реальної загрози національній безпеці в залежності від сукупності екологічних злочинів з іншими правопорушеннями та за тяжкістю своїх наслідків. Кримінологічна характеристика особи злочинця. Особливості мотивації вчинення екологічних злочинів.

Причини та умови вчинення екологічних злочинів.

Загально-соціальні та спеціально-кримінологічні заходи профілактики екологічної злочинності.

Тема 8. Профілактика організованої злочинності

Поняття, ознаки, структура та види організованої злочинності. Кримінологічна характеристика організованої злочинності (стан, рівень, структура, динаміка, характер). Особливості кримінологічної характеристики співучасників члена злочинного угруповання.

Причини та умови організованої злочинності.

Основні загально-соціальні і спеціально-кримінологічні напрями профілактики організованої злочинності. Нормативно-правова основа запобігання корупції та організованій злочинності.

Тема 9. Профілактика злочинів проти власності

Поняття злочинів проти власності. Злочини проти власності корисливого та корисливо-насиленницького характеру. Стан, рівень, структура, характер і динаміка крадіжок, грабежів, шахрайства, розбоїв, вимагань (рекет). Особливості характеристики цих злочинів в сучасних умовах (час, місце, предмет, спосіб, мотиви, групова злочинна поведінка). Характеристика осіб, які вчиняють злочини проти власності громадян, державної та колективної власності.

Причини та умови вчинення злочинів проти власності. Роль матеріального фактору у вчиненні цих злочинів. Особливості злочинця і поведінка потерпілих від цих злочинів. Неналежна профілактична діяльність правоохоронних органів як одна з причин вчинення злочинів проти власності.

Основні загально-соціальні і спеціально-кримінологічні напрями запобігання кіберзлочинності напрями профілактики злочинів проти власності. Зміст та особливості роботи органів внутрішніх справ щодо запобігання злочинам проти власності.

Тема 10. Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання

Поняття і основна кримінологічна характеристика кіберзлочинності.

Детермінація (причини та умови) кіберзлочинності.

Основні загально-соціальні і спеціально-кримінологічні напрями запобігання кіберзлочинності.

Загальні методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять

Кримінологія та профілактика злочинів є однією з дисциплін, яка викладається у вищих юридичних навчальних закладах України. Кримінологія, як відносно молода наука про злочинність та засоби протидії перебуває у постійному розвитку, розширюється коло її інтересів. На сьогодні її предмет охоплює сферу до злочинної та кримінальної поведінки, а також кримінологічні аспекти. Удосконалюються методи кримінологічних досліджень і понятійний апарат цієї науки, посилюються її зв'язки з іншими галузями знань.

Вивчення цієї дисципліни є важливою складовою професійної підготовки не тільки юристів, а й педагогів, психологів, економістів, соціологів та інших фахівців. Без кримінологічних знань не можуть обійтися працівники системи правоохоронних органів, особливо внутрішніх справ, суду, прокуратури, пенітенціарних установ. Адже вони перебувають на передньому краї протидії злочинам та злочинцям, мають збирати, аналізувати й узагальнювати інформацію про рівень, структуру, характер, динаміку, детермінанти і тенденції розвитку цього негативного явища.

Без уміння оперувати сучасними кримінологічними знаннями не можливо розробляти і здійснювати адекватні злочинності заходи протидії їй, творчо використовувати позитивний досвід у цій справі зарубіжних країн, їх внутрішні та міжнародно-правові акти з протидії злочинам, враховуючи її зростаючий транснаціональний характер.

Суттєві зміни соціально-економічних умов призвели до зруйнування старої системи профілактики злочинів та становлення нових підходів до запобігання. Змінилася кримінологічна характеристика злочинності, особливо її детермінації та криміногенних факторів, що формують особистість злочинця. Усе це знайшло своє відображення при розкритті тієї чи іншої теми.

Таким чином, система кримінології та профілактики злочинів включає в себе загальну кримінологію (Загальна частина) та приватні кримінологічні теорії профілактики злочинності (Особлива частина). Конкретні кримінологічні дослідження здійснюються в рамках приватних кримінологічних теорій. Водночас у вітчизняній науці розвиваються й регіональні дослідження, що стосуються молодіжної та жіночої злочинності, організованої та професійної злочинності, віктимологічної профілактики тощо.

Семінарські заняття. Метою семінарських занять є активне і глибоке засвоєння найскладніших питань з навчальної дисципліни, а також набуття необхідних навичок використання теоретичних положень у практичній діяльності. Семінарські заняття забезпечують вирішення таких завдань, що спрямовані на: розвиток, закріплення і конкретизацію знань теоретичного матеріалу; розвиток уміння аргументовано, чітко і конкретно викладати власне розуміння питань з теми; контроль рівня засвоєння знань; підготовку до проведення практичних занять з розвитку уміння застосування цих знань.

Основою глибокого вивчення навчальної дисципліни є засвоєння і конспектування лекцій, рекомендованих програмою та даними вказівками спеціальної літератури, нормативних актів та інших джерел. Активна участь у семінарських і практичних заняттях є умовою успішного виконання навчального плану. Якщо особа з будь-яких поважних причин не змогла бути присутньою на заняттях, вона зобов'язана пройти індивідуальну співбесіду з викладачем щодо пропущеної теми. Підготовку до семінарських занять слід починати з вивчення конспекту лекції. Необхідно проаналізувати логіку викладення основних питань, які розглядатимуться на семінарському занятті. Особливу увагу необхідно приділити відпрацюванню основних теоретичних положень лекції. Стосовно цього значну допомогу надає робота з літературними і нормативними джерелами, які рекомендовано до теми.

Важливою частиною підготовки до семінарських занять, а також при самостійній та індивідуальній роботі є складання робочого запису прочитаного матеріалу, оскільки сам процес конспектування сприяє більш глибокому засвоєнню й усвідомленню матеріалу. Підготовка має завершуватися складанням плану відповідей на питання, що розглядатимуться на семінарі.

Самостійна робота. Успіх в оволодінні знаннями залежить від рівня організації самостійної роботи. Основними завданнями самостійної роботи під керівництвом викладачів є: формування знань, вмінь і навичок самостійного пошуку й опрацювання наукової, науково-методичної літератури та нормативних актів з основних питань теми; вивчення і закріплення знань з питань теми; підготовка до семінарських і практичних занять. У зв'язку з цим особливого значення набуває вміння працювати з друкованими джерелами, яке передбачає вдумливе та уважне читання текстів, а також їх глибокий аналіз. Важливо виявити основні положення закону, головну думку автора, хід його роздумів, зіставити прочитане з питаннями теми. У разі, якщо окреме питання відображено чи викладено у джерелах, які вивчаються, неповно, доцільно звернутися до інших рекомендованих джерел, а за необхідності отримати консультацію у викладача.

Контроль засвоєння знань. У процесі семінарських занять викладачем можуть бути запропоновані як письмові аудиторій контрольні (модульні) роботи, так і різні інші види контролю (тестові завдання, експрес-опитування тощо). Після закінчення вивчення навчальної дисципліни складається залік (екзамен). У період підготовки до заліку (екзамену) з кримінології необхідно систематизувати всі знання, отримані при вивченні цієї дисципліни. При цьому слід керуватися програмою навчальної дисципліни, що визначає обсяг і зміст матеріалу, який необхідно вивчити і засвоїти для складання заліку (екзамену).

Відповідаючи на запитання, доцільно дотримуватися повноти, яка не дозволила б відійти від змісту поставлених запитань. У відповіді важливо вказати, як дане питання розглядається в літературі, які з цього приводу існують точки зору і проблеми. Слід також враховувати й те, що останніми роками істотно змінилося

кримінальне, кримінально-виконавче, кримінальне процесуальне законодавство, усі ці зміни також мають бути враховані при відповіді.

Підготовка рефератів. У процесі підготовки до занять кожен ЗВО протягом семестру має можливість підготувати одне чи декілька реферативних повідомлень. Реферат є однією з форм письмової роботи. Він допомагає самостійно розкрити те чи інше питання навчальної дисципліни і долучитися до наукової діяльності. Написання реферату слід розпочати з вибору теми. Приблизний перелік надається до кожної теми. Проте за узгодженням з викладачем можна обрати й іншу тему. Після цього необхідно вивчити юридичну літературу, що відповідає обраній темі, законодавчі й інші нормативні акти. Рекомендується почати вивчення з відповідного розділу підручника. Крім обов'язкової літератури доцільно використовувати статті і роботи інших авторів, спеціальні бюлетені та статті.

Написання реферату – це творчий процес, який містить елементи наукового дослідження і допомагає розвинути уміння органічно узгоджувати теоретичні положення з практикою повсякденної роботи. Тут необхідно розкрити теоретичні положення, що належать до досліджуваних питань, дати їх правову характеристику, узагальнити і викласти передовий практичний досвід, оцінити застосовувані форми і методи, зробити аналіз наявних недоліків, внести пропозиції і рекомендації з їх удосконалення.

Текст реферату необхідно забезпечити посиланнями на норми законодавства, положення відомчих актів, які забезпечують найбільш точне застосування норм закону, постанови пленумів судів. Необхідно так само узагальнити практику судових органів з питань кримінології, які містять конкретні рекомендації з недопущення зазначених недоліків.

Зміст роботи в жодному разі не має зводитися до відтворення відповідного розділу підручника. Одночасно необхідно уникати зайвого теоретизування. Не слід перевантажувати текст реферату зайвими цитатами. Необхідно наводити лише ті, які дійсно належать до досліджуваного питання. Не слід прагнути того, щоб реферат був відразу написаний начисто. Робочий варіант дасть змогу вчасно помітити і надалі виправити недоліки стилістичного і редакційного характеру.

Рекомендований обсяг реферату – до 15 сторінок. Реферат має бути виконаний грамотно, розбірливим почерком (якщо він написаний від руки), мати нумерацію сторінок, чітке виділення питань. Вказівки на літературні джерела, які використовувалися в процесі розкриття питань, необхідно робити наприкінці сторінки. У кінці реферату необхідно зазначити список використаних джерел з точним її позначенням (автор, найменування, місце і рік видання, кількість сторінок). Список джерел складається в такій послідовності: законодавство і нормативні акти; навчальна; спеціальна література; матеріали практики. Робота має бути підписана автором.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Модулів – 1	Галузь знань: 26 «Цивільна безпека»	Рік	Рік
Кількість кредитів – 3		підготовки:	підготовки:
Змістових модулів –	Спеціальність: 262 «Правоохоронна діяльність»	2-й	3-й
Загальна кількість годин: денна форма – 90. заочна форма – 90.		Семестр	
	4-й	5-й, 6-й	
	Лекції		
	18 год.	6 год.	
	Семінарські		
	26 год.	4 год.	
	Самостійна робота		
	46 год.	80 год.	
	Індивідуальні завдання		
	-	-	
Вид контролю: залік			

Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	у тому числі						у тому числі					
	усього	л	с	п	інд.	с.р.	усього	л	с	п	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема №1: «Поняття, предмет, методи і система кримінології та профілактики злочинів».	8	2	2	-	-	4	6	2	-	-	-	4
Тема №2: «Злочинність та її показники».	8	2	2	-	-	4	10	-	-	-	-	10
Тема №3: «Особа злочинця».	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема №4: «Причини та умови злочинності».	10	2	4	-	-	4	10	-	-	-	-	10
Тема №5: «Основи профілактики злочинів».	12	2	4	-	-	6	6	-	2	-	-	4
Тема №6: «Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства».	10	2	4	-	-	4	10	2	-	-	-	8
Тема №7: «Профілактика екологічної злочинності».	6	-	2	-	-	4	10	-	-	-	-	10
Тема №8: «Профілактика організованої злочинності».	10	2	2	-	-	6	8	-	-	-	-	8

Тема №9: «Профілактика злочинів проти власності».	8	2	2	-	-	4	8	2	2	-	-	4
Тема №10: «Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання».	10	2	2	-	-	6	14	-	-	-	-	14
Усього годин на навчальну дисципліну	90	18	26	-	-	46	90	6	4	-	-	80

**Теми семінарських занять
(денна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема №1: «Поняття, предмет, методи і система кримінології та профілактики злочинів».	2
2.	Тема №2: «Злочинність та її показники».	2
3.	Тема №3: «Особа злочинця».	2
4.	Тема №4: «Причини та умови злочинності».	4
5.	Тема №5: «Основи профілактики злочинів».	4
6.	Тема №6: «Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства».	4
7.	Тема №7: «Профілактика екологічної злочинності».	2
8.	Тема №8: «Профілактика організованої злочинності».	2
9.	Тема №9: «Профілактика злочинів проти власності».	2
10.	Тема №10: «Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання».	2
11.	Разом	26

**Теми семінарських занять
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема №5: «Основи профілактики злочинів».	2
2.	Тема №9: «Профілактика злочинів проти власності».	2
3.	Разом	4

**Самостійна робота
(денна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема №1: «Поняття, предмет, методи і система кримінології та профілактики злочинів».	4
2.	Тема №2: «Злочинність та її показники».	4
3.	Тема №3: «Особа злочинця».	4
4.	Тема №4: «Причини та умови злочинності».	4
5.	Тема №5: «Основи профілактики злочинів».	6
6.	Тема №6: «Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства».	4
7.	Тема №7: «Профілактика екологічної злочинності».	4
8.	Тема №8: «Профілактика організованої злочинності».	6
9.	Тема №9: «Профілактика злочинів проти власності».	4
10.	Тема №10: «Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання».	6
11.	Разом	46

**Самостійна робота
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема №1: «Поняття, предмет, методи і система кримінології та профілактики злочинів».	4
2.	Тема №2: «Злочинність та її показники».	10
3.	Тема №3: «Особа злочинця».	8
4.	Тема №4: «Причини та умови злочинності».	10
5.	Тема №5: «Основи профілактики злочинів».	4
6.	Тема №6: «Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства».	8
7.	Тема №7: «Профілактика екологічної злочинності».	10
8.	Тема №8: «Профілактика організованої злочинності».	8
9.	Тема №9: «Профілактика злочинів проти власності».	4
10.	Тема №10: «Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання».	14
11.	Разом	80

Плани семінарських занять

Тема №1

Поняття, предмет, методи і система кримінології та профілактики злочинів

Семінарське заняття: 2 год.

1. Поняття кримінології як соціально-правової науки, її предмет, завдання та функції.
2. Методологія і методи кримінологічних досліджень.
3. Місце кримінології у системі наук, її зв'язок з юридичними та іншими науками.
4. Система науки кримінології.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: місце кримінології у системі наук; Зв'язок кримінології з юридичними та іншими науками. Періоди та етапи розвитку науки кримінології та їх особливості.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Щоб мати правильне уявлення про кримінологічну науку, треба виходити з наявності двох основних напрямів боротьби зі злочинністю: кримінально-правового (“репресивного”) і, власне, кримінологічного (профілактичного). Зміст останнього напрямку, його відмінність від кримінально-правового, визначає суть і зміст кримінології як наукової основи попередження злочинності. При визначенні поняття кримінології не варто обмежуватися описом досліджуваного нею предмета, потрібно також виділити ті закономірності, розкриття яких складає головний зміст кримінології як науки.

Розкриваючи предмет кримінології, поряд з основними його елементами (злочинність, причини та умови злочинності, особа злочинця, запобігання злочинів) важливо також мати на увазі й інші питання, що досліджуються кримінологією у взаємозв'язку з проблемами, які складають основний зміст її предмета (історія кримінологічної науки, методика кримінологічних досліджень, прогнозування злочинності та планування її попередження тощо). Тому особливе значення має питання про віднесення до предмета кримінології супутніх злочинності інших асоціальних (фонових) явищ – пияцтво, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, аморальні прояви, сімейно-побутові конфлікти тощо.

Важливе значення має питання про методологічні основи кримінологічної науки. Спираючись на отримані під час вивчення курсу філософії знання про основні закономірності соціального розвитку функціонування суспільства, необхідно зрозуміти, як філософські й соціологічні категорії та закономірності використовуються в кримінології, будучи вихідними при вивченні злочинності, її причин, осіб, які вчинили злочини та методів попередження злочинів.

Щоб скласти правильне і повне уявлення про досліджувану науку, слід співставити її з іншими науками, визначити її місце в загальній системі наукових знань. У зв'язку з цим важливий насамперед характер кримінології як науки, взаємопов'язаної із соціологією і правом; співвідношення кримінології з різними

галузовими юридичними науками, особливо з кримінальним правом, іншими суспільними і природничими науками. Розглядаючи ці зв'язки, важливо враховувати, що в кримінології застосовуються як методики аналізу, що використовуються іншими науками, так і дані, які стосуються її проблематики. Важливо також мати на увазі й те, що кримінологія не лише користується даними інших наук, але й сама збагачує та озброює інші науки висновками і положеннями, часто дуже істотними для них. Усі ці питання мають бути засвоєні на конкретних прикладах взаємозв'язку кримінології з іншими науками.

Основою успішного вивчення кримінології, інтересу до неї є розуміння тієї ролі, яку відіграють кримінологічні знання в успішній практичній діяльності правоохоронних органів. Розкриваючи це питання, треба оцінювати особливе значення профілактичного впливу на злочинність в умовах соціального відновлення усіх сторін нашого громадського життя, що відбувається, відмови від командно-репресивних методів регулювання суспільних відносин, визнання пріоритету загальнолюдських цінностей і особистості, гуманізації законодавства і демократизації державних органів.

Під час відпрацювання літературних джерел з цієї теми необхідно враховувати те, що до недавнього часу у висвітленні різних кримінологічних проблем переважав вузько-класовий, ідеологізований підхід. Це спрощувало в ряді випадків справжній зміст або ж спотворювало значення розглянутих поглядів і концепцій із самої проблеми злочинності, її причин та умов. Тож при вивченні літератури рекомендується акцентувати увагу на фактичному змісті теорій, що розглядаються, критично ставитися до їхніх політизованих оцінок тощо.

Зародження та послідовний розвиток кримінологічних теорій слід розглядати у взаємозв'язку з історичними періодами. Проблеми злочинності багато разів висвітлювались у працях мислителів минулого, але системна зацікавленість нею виникла у другій половині XVIII століття, коли кримінологія почала формуватись у самостійну науку.

Сильним каталізатором у боротьбі різних думок, що пояснюють природу злочинної поведінки, стала праця Чезаре Беккарія "Про злочини і покарання" (1764 р.). Починаючи з цього часу, у кримінології виникли і нині існують школи, які пояснюють природу злочинності. Більшість кримінологів вважає, що в науці є дві великі школи: класична та позитивна, котрі продовжують свій закономірний розвиток і здобувають прихильників у різних видах теорій.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про державну статистику [Електронний ресурс]: закон України від 13 липня 2000 р. № 1922-III із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 19. 04. 2014 р. № 1170-VII (2614-XII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: навч. пос. / П. М. Бузало, С. Ф. Денисов, О. В. Кириченко: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
9. Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні: навч. посібник / В. В. Голіна. – Х.: Нац. юрид. акад., 2007 – 107 с.
10. Криминология: Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М., 2000. – 534 с.
11. Криминология: приглашение к дискуссии: монография / Авт. кол.: А. В. Беляба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. – Луганск: РИО ЛИВД, 2000 – 318 с.
12. Криминология: Учебное пособие для юридических вузов / Кузнецова Н. Ф., Аргунова Ю. Н. – М.: Зерцало-М, 2001. – 208 с.
13. Кримінологія: Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини): Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2001. – 368 с.
14. Криминология: Учебник / Под. ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. – СПб.: Санкт-Петербургский гос. ун-т. Питер, 2002. – 432 с.

15. Кримінологія: Практикум / Уклад. О. М. Джужа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К.: НАВСУ, 2003. – 56 с.
16. Кримінологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюравич; За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Прецедент, 2004. – 208 с.
17. Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2006. – 352 с.
18. Криминология: Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2006. – 678 с.
19. Кримінологія: навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2008. – 316 с.
20. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
21. Кримінологія: навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2008. – 316 с.
22. Кримінологія: Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків: Право, 2009. – 288 с.
23. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
24. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
25. Курс кримінології: Особлива частина: Підручник: У 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
26. Шнайдер Г. Й. Криминология: Пер. с. нем. / Под. общ. ред. Л. О. Иванова. – М., 1994. – 504 с.

Допоміжна

1. Джужа О. М., Кирилюк А. В. Сучасний погляд на розвиток кримінології / О. М. Джужа, А. В. Кирилюк // Право України. – 2003. – № 2. – С. 97 – 101.
2. Джужи О. Кирилюк А. Кримінологічна експертиза як один з напрямів кримінологічної інформації / О. М. Джужа, А. В. Кирилюк // Право України. – 2003. – № 10. – С. 95 – 100.
3. Коноваленко О. О. Корисливо-насильницькі злочини проти власності: їх кількісно-якісний аналіз / О. О. Коноваленко // Право України. – 2006. – № 2. – С. 70 – 73.
4. Ключев А. Ю. Віктимологічна профілактика насильницьких злочинів проти особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / А. Ю. Кулієв ; Нац. акад. прокуратури України. – К., 2010. – 18 с.

5. Круміна М. В., Іванов Ю. Ф. Вчинення вбивства та тілесних ушкоджень з необережності: сучасний стан і тенденції / М. В. Крумінов, Ю. Ф. Іванов // Право України. – 2005. – № 11. – С. 91 – 95.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція – презентація: «Поняття, предмет, методи та система кримінології. Генеза та сучасний стан кримінології».

Тема №2.

Злочинність та її показники

Семінарське заняття: 2 год.

1. Поняття злочинності та її види.
2. Кількісні та якісні показники злочинності.
3. Соціальна природа і соціальна функція злочинності по Е. Дюргейму.
4. Поняття, види та рівні латентної злочинності. Об'єктивні та суб'єктивні фактори, що зумовлюють її існування.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: соціальна природа і функція злочинності Е. Дюркгейма; методи вивчення латентної злочинності.

Теми рефератів:

1. Сучасний стан та тенденції в Україні.
2. Співвідношення понять «злочинність» та «злочин».
3. Латентна злочинність: актуальна розмова.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Під час підготовки до заняття ЗВО слід усвідомлювати, що *злочинність* – одна з найгостріших проблем суспільства. Згідно з результатами опитувань громадської думки, проведених в останні десятиліття, люди багатьох країн ставлять її за значимістю на *друге-третє* місце після проблем економічного характеру.

Злочинність – соціально зумовлене, історично мінливе, відносно масове та кримінологічне явище, що проявляє себе в системі кримінально-карних діянь на певній території за певний період часу, а також осіб, які їх вчинили (Ю.Ф. Іванов, О.М. Джужа).

Ознаками злочинності є: явище негативне, соціальне, історично мінливе, перехідне, має кримінально-правову характеристику, не статистична сукупність, а власно явище, система злочинів, самодетерміноване, вчинених на певній території у відповідний період часу, іррегулярне, масове та стійке.

Слід зазначити, що злочинність загалом поділяється на два види: первинну (сукупність злочинів, скоєних уперше) та рецидивну (сукупність повторних злочинів). Кожний з цих видів розмежовується на: злочинність чоловіків і злочинність жінок. При подальшій класифікації злочинність і чоловіків, і жінок ділиться, у свою чергу, на злочинність дорослих та неповнолітніх осіб. Додатково можна назвати міську й сільську злочинність, злочинність у сфері сімейно-

побутових відносин, злочинність регіонів. На сьогодні досить актуальною для суспільства є організована та професійна злочинність.

Такий видовий розподіл допомагає, по-перше, конкретизувати вивчення багатьох проблем, а по-друге, це важливо для вирішення практичних завдань щодо запобігання цьому явищу в суспільстві.

Розглядаючи основні показники злочинності, слід мати на увазі: їхні відносність, неповноту й умовність розподілу на кількісні, якісні та кількісно-якісні, оскільки кожний із цих показників характеризує лише ту чи іншу сторону злочинності. Визначення показників злочинності важливо наповнити конкретним змістом, використавши дані, що містяться в останніх публікаціях, основними з яких є: рівень злочинності; коефіцієнти злочинності; динаміка злочинності; географія злочинності; структура злочинності; характер злочинності; «ціна» злочинності; стан злочинності.

Щодо питання про латентну злочинність, то необхідно засвоїти, що входить у це поняття; яке соціологічне й кримінологічне значення цього явища; співвідношення та зв'язок між показниками латентності й розкриттям злочинів; види латентності та її причини; відносний рівень латентності різних злочинів; методи виявлення і виміру латентності.

Латентність (прихована) злочинність – це сукупність злочинних діянь, що були реально вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і відповідно не відображаються в офіційній статистиці.

Види:

1. *Природна латентність* – це сукупність тих випадків, коли злочин відбувся, але про нього не відомо правоохоронним органам.

2. *Штучна латентність* – це коли факт злочину відомий, але правоохоронні органи з різних причин не ставлять його на облік.

3. *Погранична латентність* – це коли злочин відбувся, але потерпілий не усвідомлює цього.

4. *Проміжна латентність* – це коли злочин зареєстрований, але провадження про нього не доходить до суду через недостатність доказів вини особи, яка вчинила злочин.

Рівні:

1. *Низький* – очевидно вчинені тяжкі злочини, інформація про які швидко поширюється (вбивства, розбійні напади, грабіж тощо);

2. *Середній* – злочини, вчинення яких не є таким очевидним, як при низькому рівні латентності. Потерпілі з різних причин не звертаються за захистом до правоохоронних органів, хоча й не приховують факту вчиненого злочину (незначна шкода, завдана злочином; відсутність віри в можливість розкриття злочину правоохоронними органами; злочини проти особи тощо);

3. *Високий* – злочини, про вчинення яких у більшості випадків відомо тільки злочинцю й потерпілому, крім того останній зацікавлений у приховуванні факту злочину з різних мотивів (сором'язливість, наявність хвороби, корисливі мотиви,

шахрайство, хабарництво, статеві злочини тощо). Ця категорія злочинів через їхню неочевидність та практично «нульову» активність з боку потерпілого має найменшу інформативність і найвищу латентність.

Об'єктивні та суб'єктивні фактори, що зумовлюють існування латентної злочинності:

1. *Об'єктивні фактори:* середовище й обставини, в яких вчинюється злочини. Прикладом є: специфічні недоліки у звітності та контролі, що перешкоджають розкриттю злочинів, здійснених службовими особами; відсутність письмових і речових доказів; віддаленість від населених пунктів або людних місць при вбивствах, зґвалтуваннях, розбійних нападках тощо.

2. *Суб'єктивні фактори:* небезпечність особи, що вчинила злочин; бажання приховати свою злочинну діяльність; небажання потерпілого повідомляти про злочин; недоліки в роботі правоохоронних органів тощо.

Звертаючись до соціально негативних наслідків злочинності, слід визначити кримінологічне і загально соціальне значення цієї проблеми, структуру соціальних наслідків злочинності і зміст кожної з її складових частин, можливості й шляхи встановлення «ціни злочинності».

Теорія соціальної дезорганізації пояснює злочинність на соціальному рівні та ставить психологію злочинця в залежність від процесу функціонування суспільства загалом. Цю теорію заснував французький соціолог Е. Дюркгейм, ідеї якого розвинув і доповнив американський вчений Р. Мертон. і Методологічною основою цієї теорії є соціологія. Еміль Дюркгейм (1858-1917) стверджував, що на індивіда впливають «соціальні фактори», до яких належать зовнішні щодо нього образи мислення, дій. Учений виходив з того, що колективні схильності не є сумою схильностей окремих індивідів, а становлять щось інше, ніж суму поглядів окремих людей. На його думку, суспільна мораль завжди суворіша й безкомпромісніша, ніж індивідуальна. Мораль суспільства диктує конкретним людям правила поведінки.

Суспільству, що функціонує нормально, завжди притаманний високий рівень згуртованості. Він виявляється в тому, що більшість людей солідарні в ідеалах, уявленнях щодо позитивного й негативного. Періодично в разі порушення суспільної рівноваги, що може статись як через економічне лихо, так і через стрімке підвищення рівня достатку в державі, згуртованість людей послаблюється та суспільство дезорганізується. Зокрема, соціальна дезорганізація виявляється в явищі аномії. Цей запозичений з теологічного лексикону термін буквально перекладається як «безнормативність». Під аномією Е. Дюркгейм розумів соціальний факт як такий стан суспільства, за якого значно послаблюється стримувальна дія моралі та суспільство на деякий час втрачає вплив на людину.

Рекомендована література до теми:
Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 16. 07. 2015 р. № 630-VIII (630-19) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 05. 01. 2017 р. (1798-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
9. Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні: Навч. посібник. – Х. : Нац. юрид. акад., 2007. – 107 с.
10. Загально соціальна і спеціальна профілактика наркоманії та ВІЛ/СНІДу : Навчально-методичний посібник / О. М. Джу́жа. О. Ф. Гіда, Г. І. Піщенко, С. М. Корецький; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : НАВСУ, 2004. – 80 с.
11. Зелинский А. Ф. Криминология : Курс лекций. – Харьков, 1996. – 260 с.
12. Зелинский А. Ф. Криминология. – Харьков, 2000. – 240 с.
13. Криминология : Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М. : Юристъ, 1997. – 512 с.
14. Криминология : Учебник / Под ред. В. Н. Бурлакова, В. П. Сальникова. – СПб. :

Изд. “Лань”, 1998. – 576 с.

15. Криминология : Учебник / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. – М. : Издательство БЕК, 1998. – 566 с.
16. Криминология : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М., 2000. – 534 с.
17. Криминология : приглашение к дискуссии : Монография / Авт. кол. : А. В. Беляба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. – Луганск : РИО ЛИВД, 2000 – 318 с.
18. Кримінологія : Альбом схем. Загальна та Особлива частини : Навчальний посібник / Джу́жа О. М., Моїсеєв Є. М., Васи́левич В. В. / Під заг. ред. Джу́жи О. М. – К. : НАВСУ, 2000. – 94 с.
19. Кримінологія і профілактика злочинів : Курс лекцій : У 2-х кн. / Александров Ю. В., Гаврилишин А. П., Джу́жа О. М. та ін.; За ред. В. Г. Лихолоба – К. 1996. Кн. 1: Загальна частина.
20. Кримінологія : Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
21. Кримінологія : Практикум / Уклад. О. М. Джу́жа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К. : НАВСУ, 2003. – 56 с.
22. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джу́жа, В. В. Васи́левич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюра́вчик; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Пре́цедент, 2004. – 208 с.
23. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
24. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джу́жа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
25. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
26. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
27. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
28. Курс кримінології : Загальна частина : Підручник : У 2 кн. / О. М. Джу́жа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
29. Поклад В. І. Методологія і методика вивчення латентної злочинності: Навч. посібник. – Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – 47 с.

Допоміжна

1. Джу́жа О. М., Кирилюк А. В. Сучасний погляд на розвиток кримінології // Право України. – 2003. – № 2. – С. 97 – 101.
2. Джу́жи О. Кирилюк А. Кримінологічна експертиза як один з напрямів

кримінологічної інформації // Право України. – 2003. – № 10. – С. 95 – 100.

3. Коноваленко О. О. Корисливо-насильницькі злочини проти власності : їх кількісно-якісний аналіз // Право України. – 2006. – № 2. – С. 70 – 73.
4. Круміна М. В., Іванов Ю. Ф. Вчинення вбивства та тілесних ушкоджень з необережності: сучасний стан і тенденції // Право України. – 2005. – № 11. – С. 91 – 95.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція – презентація: «Злочинність та її показники».

Тема №3 **Особа злочинця**

Семінарське заняття: 2 год.

1. Особа, яка вчинила злочин як об'єкт кримінологічного дослідження.
2. Поняття особи злочинця та межі її вивчення у кримінологічній науці.
3. Кримінологічна характеристика ознак особи злочинця.
4. Соціальне і біологічне в особі злочинця.
5. Класифікація і типологія злочинців.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступне питання: співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця; критерії класифікації злочинців та її значення для кримінологічної профілактики.

Теми рефератів:

1. Індивідуальні, групові та загально-соціальні рівні особи злочинця.
2. Кримінологічна характеристика ознак особи злочинця.
3. Співвідношення соціального та біологічного в особі злочинця.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Вивчаючи тему, необхідно приділити увагу змісту соціальної сутності особи, яка вчинила злочин. Вона виражена у сукупності властивостей і ознак, які характеризують цю особу в різних її проявах і зумовлюють злочинну поведінку. Слід правильно з'ясувати співвідношення понять: «особа» та «особа злочинця».

Зміст поняття особи злочинця поєднує в собі соціологічне поняття особи і юридичне поняття злочинця, тому проблема особи злочинця має вирішуватись на основі загально соціологічного вчення про особу.

Особа – це соціальна сутність людини, те, ким вона стала у процесі соціалізації, своєї діяльності в суспільстві. У філософському розумінні *особа* – продукт соціального розвитку, єдність загального, особливого й одиничного.

Людина не народжується особою, а стає нею у процесі свого розвитку, входження в соціальне середовище, засвоєння навколишньої дійсності, ідей, поглядів, норм моралі і звичок, поведінки, властивих соціуму, до якого вона належить. Процес, протягом якого особа розвивається і змінюється, отримуючи

конкретне соціальне обличчя, називається *соціалізацією*. Дефектом соціалізації є *особа злочинця*, яка формується поступово.

Особа злочинця – це сукупність соціальна значимих властивостей, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну в порушенні закону про кримінальну відповідальність, в поєднанні з іншими (неособистими) умовами та обставинами, що впливають на її злочинну поведінку.

Основні ознаки особи злочинця: а) соціально-демографічні; б) кримінально-правові; в) соціальні ролі і статус; г) морально-психологічні характеристики.

Соціально-демографічні ознаки особи злочинця включають стать, вік, освіту, місце народження і проживання, громадянство та інші відомості демографічного характеру. Ці ознаки властиві будь-якій особі і самі по собі не мають кримінологічного значення.

Кримінально-правова характеристика особи злочинця – це дані не лише про склад вчиненого злочину, а й про спрямованість і мотивацію злочинної поведінки, одноособовий чи груповий характер злочинної діяльності, форму співучасті (виконавець, організатор, підмовник, пособник), інтенсивність кримінальної діяльності, наявність судимостей тощо.

Соціальні ролі і статус розкривають функції індивіда, обумовлені його становищем у системі існуючих суспільних відносин, належність до певної соціальної групи, взаємодію з іншими людьми та організаціями в різних сферах громадського життя (робітник чи службовець, рядовий виконавець чи керівник, неодружений чи глава сім'ї, працездатний чи непрацездатний, безробітний тощо).

Моральні властивості особи включають її світогляд, духовність, погляди, переконання, установки та ціннісні орієнтації. Злочинці відрізняються негативним або байдужим ставленням до виконання своїх громадських обов'язків, додержання правових норм, вибором незаконних засобів задоволення особистих потреб, егоїзмом, ігноруванням суспільних інтересів тощо.

Психологічна характеристика особи злочинця включає особливості її інтелектуальних, емоційних і вольових якостей.

Інтелектуальні властивості передбачають: рівень розумового розвитку, обсяг знань, життєвий досвід, широту або вузькість поглядів, зміст і різноманітність інтересів тощо.

До емоційних властивостей особи відносять рівновагу і рухомість нервових процесів (вид темпераменту); ступінь емоційного збудження; силу і темп реагування на різні зовнішні подразники, ситуації тощо. Особам, які вчинили насильницькі злочини, притаманні нестриманість, необдуманість вчинків, агресивність, конфліктність, мінливість у стосунках з іншими людьми.

Вольові властивості особи полягають у вмінні свідомо регулювати свою поведінку, здатності приймати і виконувати правильні рішення, досягати поставленої мети. Треба зазначити, що певна частина злочинців володіє сильними вольовими якостями, але вони спрямовані на задоволення антисуспільних потреб та інтересів.

Важливим є питання щодо співвідношення і взаємодії соціального й біологічного в структурі суб'єктів, які вчинили злочини. Біологічна природа людини склалася задовго до виникнення самого поняття злочину і впродовж усього історичного періоду не зазнала істотних змін, тоді як у соціальному плані людина змінюється значно швидше залежно від трансформації суспільного життя. Тому біологічне виступає ніби підґрунтям у формуванні особи та її взаємин у системі суспільних відносин. Таким чином, соціальне і біологічне в особі не виключають одне одного, а перебувають у тісному взаємозв'язку. Цілісність людини, яка поряд з соціальними якостями наділена природними силами живої істоти, ґрунтується на діалектичній взаємодії соціального і біологічного.

Класифікація – це розподіл статистичної сукупності на групи за певними чітко визначеними ознаками. У межах класифікації фактично вивчається не особа в комплексі її характеристик, а сукупності злочинців. При цьому виявляється поширеність серед них тих чи тих ознак.

У кримінології найчастіше використовують класифікаційні групування за такими критеріями: за соціально-демографічними ознаками (стать, вік, освіта): чоловіки, жінки, неповнолітні; різноманітні вікові категорії, зокрема 18-24, 25-29, 30-49 і понад 50 років; з початковою, середньою та вищою освітою; за ознаками соціального становища й роду занять: робітники, службовці, працівники сільського господарства, військовослужбовці, приватні підприємці, студенти, безробітні, пенсіонери; за ознаками місця проживання та тривалості проживання: мешканець міста, селища міського типу, села; місцевий житель, мігрант, переселенець; за інтенсивністю й характером злочинної діяльності: повторність, рецидив (спеціальний або загальний), у складі групи, організованого злочинного угруповання; за даними про стан особи в момент вчинення злочину: у стані алкогольного, наркотичного сп'яніння, під час відбування покарання у виправно-трудовій установі; за видами вчиненого злочину: грабіжники, вбивці, гвалтівники, хулігани, хабарники тощо.

Типологія – це прийом наукового мислення й емпіричного пізнання, що полягає в розчленуванні явищ і об'єктів на окремі елементи (типи) за найбільш істотними ознаками, у виявленні відмінності між ними.

Кримінологічна типологія злочинців, зазвичай, базується на двох підставах: характері вчинених злочинів; глибині (насильницькі, корисливі, корисливо-насильницькі, соціально дезорганізовані та необережні) та стійкості антисоціальності особи (випадкові, ситуативні, злісні та особливо злісні).

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Борисов С. Багровые хроники : Преступники и преступления. – М : Книги «Искателя», 2004. – 319 с.
8. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
9. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом : соціально-правове і кримінологічне дослідження : Монографія. – Харків : Регіон-інформ, 2004. – 210 с.
10. Зелинский А. Ф. Криминология : Курс лекций. – Харьков, 1996. – 260 с.
11. Зелинский А. Ф. Криминология. – Харьков, 2000. – 240 с.
12. Криминология : Учебник / Под ред. В. Н. Бурлакова, В. П. Сальникова. – СПб. : Изд. “Лань”, 1998. – 576 с.
13. Криминология : Учебник / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. – М. : Издательство БЕК, 1998. – 566 с.
14. Криминология : приглашение к дискуссии : Монография / Авт. кол. : А. В. Беяба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. – Луганск : РИО ЛИВД, 2000 – 318 с.
15. Кримінологія : Альбом схем. Загальна та Особлива частини : Навчальний посібник / Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. / Під заг. ред. Джужа О. М. – К. : НАВСУ, 2000. – 94 с.

16. Кримінологія і профілактика злочинів : Курс лекцій : У 2-х кн. / Александров Ю. В., Гаврилишин А. П., Джу́жа О. М. та ін.; За ред. В. Г. Лихолоба – К. 1996. Кн. 1: Загальна частина.
17. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
18. Кримінологія : Практикум / Уклад. О. М. Джу́жа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К. : НАВСУ, 2003. – 56 с.
19. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джу́жа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюравич; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Прецедент, 2004. – 208 с.
20. Криминология : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2006. – 678 с.
21. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
22. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джу́жа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
23. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
24. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
25. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
26. Курс кримінології : Загальна частина : Підручник : У 2 кн. / О. М. Джу́жа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
27. Протидія економічній злочинності : Монографія / НУВС. Чикаго-Кент коледж права Іллінойського технологіч. ін-ту; П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика та ін. – Харків, 2004. – 567 с.
28. Регіональні проблеми боротьби з економічною злочинністю : Матеріали регіон. наук.-практич. конференції (19. 05. 2004 р.) / МВС України. Донецьк. юрид. ін-т МВС при Донецьк, нац. ун-ті. – Донецьк, 2004. – 197 с.

Допоміжна

1. Блувштейн Ю. Д. Понятие личности преступника // Сов. государство и право. – 1979. – №8. – С. 24 – 27.
2. Гримайло В. Неоднорідне психічне ставлення особи до обставин вчиненого нею : загальна постановка проблеми // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 5. – С. 137 – 142.
3. Губанова О. Особистість гвалтівника : щодо статі злочинця // Право України. – К., 2007. – № 6. – С. 122 – 126.

4. Зарубей В. Особливості особи іноземного злочинця як елемент криміналістичної характеристики // Право України. – К., 2007. – № 7. – С. 90 – 93.
5. Круміна М. В. Причини та умови, що призводять до заподіяння смерті і тілесних ушкоджень з необережності // Право України. – 2006. – № 4. – С. 78 – 81.
6. Семенюк О. Характеристика особи терориста // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 97 – 101.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція – презентація: «Особа злочинця».

Тема №4

Причини та умови злочинності

Семінарське заняття №1: 2 год.

1. Поняття причин та умов злочинності в кримінології.
2. Взаємодія особи і середовища як причинність вчинення злочину.

Семінарське заняття №2: 2 год.

1. Класифікація причин та умов злочинності.
2. Причини та умови злочинності в Україні на сучасному етапі.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: причини та умови злочинності в Україні на сучасному етапі.

Теми рефератів:

1. Кримінологічна характеристика об'єктивних причин вчинення злочину.
2. Кримінологічна характеристика умов, які сприяють існуванню злочинності.
4. Сучасні концепції та теорії причинності злочину.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Детермінанти злочинності – одна з найскладніших проблем кримінології, у вирішенні якої особливо сильно проявилися наслідки вульгарно-ідеологічного підходу, яким страждали донедавна суспільствознавчі науки.

Детермінанти злочинності – одна з найскладніших проблем кримінології, у вирішенні якої особливо сильно проявилися наслідки вульгарно-ідеологічного підходу, яким страждали донедавна суспільствознавчі науки.

Детермінізм – вчення про закономірний, необхідний зв'язок усіх подій та їх причинної обумовленості.

Детермінація – загальна категорія, що характеризує походження явищ, які вивчаються у природі і суспільства.

Криміногенна детермінація – спричинення (генетичний зв'язок – «причина – наслідок») та обумовленість (зв'язок сприяння, створення сприятливих умов для формування та реалізації причин) злочинності.

Причини – це ті процеси і явища, які породжують злочинність як свій безпосередній наслідок.

Умови – це явища і процеси, які безпосередньо не породжують злочинність, але «відкривають шлях» для дії причин, полегшують настання суспільно небезпечних наслідків (всілякі недоліки в управлінні та організаційній сфері діяльності різних галузей господарства та державного апарату).

Причини та умови злочинності залежно від їх рівня дії (масштабу) можна класифікувати на: причини та умови злочинності в цілому; причини та умови окремих видів злочинів; причини та умови конкретних злочинів.

Інші види причин та умов злочинності: за природою виникнення (об'єктивні, суб'єктивні, об'єктивно-суб'єктивні); за суттю (соціальні та біологічні (психологічні); за змістом (економічні, політичні, соціально-побутові, ідеологічні, духовно моральні, соціально-психологічні, організаційно-управлінські, технічні, правові тощо); за масштабом дії (причини, умови, інші криміногенні фактори); за територіальною розповсюдженістю (причини та умови: в масштабі держави; в різних регіонах, областях, районах; у конкретному населеному пункті).

Під безпосередньою причиною вчинення конкретного (одиночного) злочину слід розуміти ті негативні соціальні явища і процеси, під впливом яких у винної особи виникають глибокі і стійкі антигромадські погляди, звички, що зумовлюють внаслідок криміногенної мотивації її внутрішню готовність вчинити злочинне посягання.

Умови вчинення конкретного (одиночного) злочину – це зовнішні об'єктивні негативні факти реальної дійсності, які полегшили його вчинення і сприяли досягненню злочинного результату.

В сутність безпосередньої мотивації як детермінант поведінки можна проникнути через різноманітні форми її прояву. Мікро- і макро- середовище переломлюється через життєві позиції індивіда, його свідомість у широкому розумінні слова.

Вплив зовнішнього середовища відбувається опосередковано, через власне сприйняття індивіда, його моральні погляди, переконання, у світорозуміння та уявлення про добро і зло. Його дії завжди підконтрольні свідомості і волі (крім стану неосудності, але тоді й немає складу злочину).

Конкретна життєва ситуація – це сукупність зовнішніх (об'єктивних) обставин, в яких опинилася людина і які впливають на її свідомість, почуття, волю, з урахуванням яких особа приймає рішення вчинити дію, що утворює склад умисного злочину або призводить до злочину через необережність.

Несприятлива (криміногенна) ситуація – конкретна життєва ситуація, яка склалася в момент вчинення злочину або незадовго до цього, і у взаємодії з його причинами та умовами викликає остаточну рішучість особи вчинити даний злочин.

За своїм *обсягом* криміногенна ситуація може бути *локальною*, тобто стосуватися однієї особи чи вузького кола осіб, а може торкатися і багатьох людей.

Криміногенна ситуація може створюватися як *правомірними*, так і *незаконними* діями самого суб'єкта чи інших осіб (штучне створення дефіциту).

Змішані ситуації – протиправні дії людей здійснюються одночасно з проявами стихійних сил природи (мародерство).

За змістом розрізняють такі види криміногенних ситуацій: а) *проблемна ситуація* – зіткнення з певними труднощами і перешкодами в досягненні наміченої мети; б) *мотиваційне байдужа ситуація* – стан і зміни елементів, що її складають, не впливають на діяльність суб'єкта; в) *мотивуюча ситуація* – щось в її стані впливає на прийняття особою рішення діяти саме так, а не інакше; г) *конфліктна ситуація* – зіткнення різних інтересів, поглядів, бажань її учасників, що веде до боротьби між ними злочинним шляхом.

Обставини, що полегшують вчинення злочину, створюють умови для настання суспільно небезпечних наслідків: недоліки в діяльності установ; недоліки в системі господарювання; упущення в ідеологічній та культурно-виховній роботі, не налагодженість сфери дозвілля; вади у сімейному, шкільному і трудовому вихованні; фонові детермінанти; згубний вплив побутового оточення з антисуспільною спрямованістю.

На основі вивчення цієї теми важливо сформулювати «кримінологічний погляд» на навколишню дійсність, що дозволить оцінювати процеси і події, які відбуваються в державі, з погляду здатності впливати на моральний стан суспільства і поведінку людей, особливо ж – протиправну й злочинну.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.

5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про захист суспільної моралі [Електронний ресурс]: закон України від 05. 03. 2015 р. № 173-VIII (173-19). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 16. 07. 2015 р. № 630-VIII (630-19) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 05. 01. 2017 р. (1798-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
9. Аванесов Г. А. Криминология и социальная профилактика. – М., 1980. – 87 с.
10. Бондарєв В. В. Насильство серед військовослужбовців (поняття, характеристика, причини та профілактика) : Монографія. – К., 2002. – 271 с.
11. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Криминологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
12. Зелинский А. Ф. Криминология : Курс лекций. – Харьков, 1996. – 260 с.
13. Зелинский А. Ф. Криминология. – Харьков, 2000. – 240 с.
14. Корупція в Україні, 2004 рік : Аналіз природи та причин проблеми (підсумковий звіт). – К. : День Печати, 2004. – 88 с.
15. Криминология : Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М. : Юристъ, 1997. – 512 с.
16. Криминология : приглашение к дискуссии : Монография / Авт. кол. : А. В. Беляба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. – Луганск : РИО ЛИВД, 2000 – 318 с.
17. Криминологія : Альбом схем. Загальна та Особлива частини : Навчальний посібник / Джу́жа О. М., Моїсеєв Є. М., Васи́левич В. В. / Під заг. ред. Джу́жи О. М. – К. : НАВСУ, 2000. – 94 с.
18. Криминологія і профілактика злочинів : Курс лекцій : У 2-х кн. / Александров Ю. В., Гаврилишин А. П., Джу́жа О. М. та ін.; За ред. В. Г. Лихолоба – К. 1996. Кн. 1: Загальна частина.
19. Криминологія : Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
20. Криминологія : Практикум / Уклад. О. М. Джу́жа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К. : НАВСУ, 2003. – 56 с.

21. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джу́жа, В. В. Васи́левич, Ю. Ф. Іва́нов, П. М. Опансе́нко, В. Г. Пшени́чний, В. Г. Сюра́вчик; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Преце́дент, 2004. – 208 с.
22. Криминология : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Юри́сть, 2006. – 678 с.
23. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джу́жи. – К. : Аті́ка, 2008. – 316 с.
24. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іва́нов., О. М. Джу́жа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
25. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джу́жи. – К. : Аті́ка, 2008. – 316 с.
26. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Го́ліна, О. Г. Кальма́н, О. В. Лисоде́д; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
27. Кримінологія : підручник / А. М. Бабе́нко, О. Ю. Бусо́л, О. М. Косте́нко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікі́тіна, С. Ф. Дени́сова, Є. Л. Стрельцо́ва. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
28. Курс кримінології : Загальна частина : Підручник : У 2 кн. / О. М. Джу́жа, П. П. Миха́йленко, О. Г. Ку́лик та ін.; За заг. ред. О. М. Джу́жи. – К. : Юрі́нком Інте́р, 2001. – 352 с.
29. Малышев В. С. Анатомия зла. Эволюция негативных социальных явлений : причины, условия, прогнозы : Монография. – Донецк : Юр-пресс, 2001. – 431 с.
30. Меди́цький І. Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави. – Івано-Франкі́вськ, 2007. – 222 с.
31. Михайло́в О. Є. Причини наркотизму і його профі́лактика: Нача́льний посі́бник. – Ужгоро́д : Закарпа́ття, Б. р. – 34 с.
32. Переви́щення влади та службових повнова́жень пра́цівниками орга́нів внутрі́шніх спра́в: аналі́з причин та рекоме́ндації щодо їх усуне́ння : Посі́бник / МВС Украї́ни. НАВСУ; В. Д. Су́щенко, О. А. Лупа́ло, І. Б. Шку́тько, К. О. Забудсь́кий, В. М. Співа́к, В. О. Оста́нін, О. В. Шаповало́в. – К. : НАВСУ, 2005. – 94 с.
33. Преступность : опыт координации противодействия : Монография / Межвед. ком. по борьбе с преступностью, коррупцией и наркоманией при СБ Республики Беларусь. Акад. МВД Республики Беларусь; И. И. Басе́цкий, И. В. Капелько́, Ю. Л. Сивако́в. – Минск, 2001. – 827 с.
34. Тара́рухін С. А. Вибра́ні твори. Ч. 2. Кримінологія. Соціально-психологі́чні причи́ни злочині́в / МВС Украї́ни. НАВСУ. – К., 2004. – 99 с.
35. Фило́нов В. П., Федоре́нко Д. В. Преступность в особо крупном городе : состояние, причины и меры по ее предупреждению : Монография / Под ред. проф. В. П. Фило́нова. – Донецк : ДИВД МВД Украины, 2002. – 280 с.

Допоміжна

1. Бабенко А. М. Запобігання органами внутрішніх справ незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / А. М. Бабенко ; Академія адвокатури України. – К., 2007. – 20 с.
2. Белек О. С. Несільський В. В. Профілактична робота міліції у боротьбі з алкоголізмом // Науковий вісник Київ. нац. ун-ту внутр. справ. – 2006. – № 1. – С. 258 – 262.
3. Блажківський Є. Актуальні питання боротьби зі злочинністю (Ситуація в Києві) // Вісник прокуратури. – К., 2007. – № 3. – С. 23 – 27.
4. Бугера О. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинності неповнолітніх // Право України. – 2007. – № 4. – С. 115 – 118.
5. Голіна В. Соціальні умови активації осіб, які потерпіли від злочинів у захисті своїх прав та законних інтересів // Вісник Академії правових наук. – Х., 2007. – № 1. – С. 184 – 193.
6. Гримаймо В. Неоднорідне психічне ставлення особи до обставин, вчиненого нею : загальна постановка проблеми // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 5. – С. 137 – 142.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Причини та умови злочинності».

Тема №5

Основи профілактики злочинів

Семінарське заняття №1: 2 год.

1. Поняття припинення, запобігання, попередження та профілактики злочинів.
2. Предмет, цілі, завдання, функції та межі профілактики злочинів.
3. Класифікація загальних, спеціальних та індивідуальних заходів профілактики злочинності.

Семінарське заняття №2: 2 год.

1. Методи та форми запобіжної діяльності.
2. Основні напрями попереджувальної діяльності.
3. Особливості попереджувальної діяльності співробітниками Національної поліції України.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: соціально-правова обумовленість запобіжної діяльності; основні напрями запобіжної діяльності підрозділами Нацполіції та їх особливості.

Теми рефератів:

1. Запобігання, припинення, попередження, профілактика: поняття, співвідношення та відмінність.
2. Поняття, види, форми взаємодії суб'єктів запобіжної діяльності.

3. Віктимологічна профілактика злочинів.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Засвоюючи тему, необхідно усвідомити, що правове регулювання протидія злочинам виявляється в нормотворчій діяльності держави та її органів, яка визначає в законах та інших нормативно-правових актах, мету і завдання запобігання злочинності, коло суб'єктів, які здійснюють цю діяльність, їхню компетенцію, основні форми й методи цієї діяльності.

У науковій літературі та законодавчих актах використовуються такі терміни, як «попередження», «профілактика», «запобігання», «превенція». Чимало вчених вкладають у ці поняття неоднаковий зміст, виходячи з різних рівнів, напрямів та видів попереджувальної діяльності.

Припинення спрямоване на злочинну діяльність, що вже розпочалася, та має за мету забезпечити ненастання її шкідливих наслідків.

Запобігання злочинів спрямоване на перешкоджання здійсненню злочинного наміру конкретної особи до початку посягання на стадіях виявлення умислу або готування до злочину.

Попередження злочинів – сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на удосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Профілактика (попередження) злочинів – це особливий вид соціального управління, забезпечує безпеку правоохоронюваних цінностей і полягає у розробці та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення й усунення детермінант злочинності, а також застосування запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки.

Загальна профілактика злочинів – діяльність щодо виявлення детермінант злочинності, розробка і здійснення заходів, спрямованих на їх усунення або нейтралізацію.

Індивідуальна профілактика – система цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог виховного впливу на свідомість, почуття, волю профілактованої особи з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і одночасно формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки.

Загально-соціальний рівень профілактики злочинності характерний тим, що його складові є невід'ємною частиною соціально-економічного розвитку, поліпшення морально-психологічної і духовної сфер суспільства.

Спеціально-кримінологічний рівень профілактики злочинності характеризується сукупністю заходів, спеціально спрямованих на усунення причин злочинності чи конкретних злочинних проявів. Масштаб їх застосування вужчий, ніж загально-соціальних заходів, хоча в деяких випадках охоплює цілі галузі народного господарства або поширюється на окремі категорії осіб (неповнолітніх злочинців, рецидивістів тощо).

Цілі профілактики злочинів: обмеження дії негативних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізація) детермінант злочинних проявів; ліквідація криміногенних факторів у мікросередовищі особи, які формують її антисуспільну позицію і мотивацію злочинної поведінки; превентивний вплив на особу, яка за своїм антисуспільним способом життя здатна вчинити злочин.

Завдання профілактики злочинів: 1) виявлення й аналіз явищ, процесів, обставин, які виступають детермінантами злочинів; 2) вивчення чинників, що призводять до формування особи злочинця та реалізації злочинних намірів; 3) встановлення кола осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, і цілеспрямований профілактично-виховний вплив на них; 4) усунення або нейтралізація криміногенних факторів на індивідуальному рівні.

Суб'єктів профілактики можна також поділити на такі групи:

а) органи та організації, які керують, спрямовують, координують попереджувальну діяльність (органи державної влади і управління);

б) органи та організації, які безпосередньо здійснюють профілактичні заходи (МВС, Нацполіція, СБУ, прокуратура, суд, спеціально створені громадські формування);

в) суб'єкти, у функції яких частково входить здійснення запобіжних заходів, заклади освіти, охорони здоров'я, адміністрації підприємств, установ, організацій тощо.

Будь-яка діяльність, у тому числі попереджувальна, має свої методи і форми здійснення. Профілактика злочинів проводиться із застосуванням *заходів переконання та примусу, стимулювання та заохочення* стосовно осіб, які порушують норми права і правила поведінки, встановлені у суспільстві.

Форми – це науково обґрунтована система найдоцільніших засобів вирішення завдань профілактики злочинів.

Основні форми попереджувальної діяльності підрозділами Національної поліції України: реєстрація та своєчасне розкриття злочинів; профілактичний облік осіб, схильних до правопорушень, та індивідуальні бесіди з ними; вжиття примусових заходів щодо осіб, які вчинили різні правопорушення (застосування штрафу, адмінарешту, конфіскації, позбавлення певних прав, направлення на примусове лікування, встановлення адміністративного нагляду і, нарешті, притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину); проведення різноманітних операцій, рейдів для затримання правопорушників, виявлення криміногенних факторів та їх усунення; розробка комплексних планів попередження злочинів на території обслуговування; інформування державних органів про стан злочинності, її тенденції та детермінанти; координація діяльності і надання методичної допомоги громадським формуванням у попередженні злочинів та інших правопорушень; здійснення правової пропаганди серед населення.

Ефективність запобіжної діяльності значною мірою залежить від її координації та планування. В свою чергу планування, є неможливим без кримінологічного

прогнозування – науково обґрунтованих висновків щодо майбутнього стану злочинності в державі чи окремому регіоні.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
5. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними [Електронний ресурс]: закон України від 11. 08. 2013 р. № 406-VII (406-18) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 04. 11. 2018 р. (2581-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
8. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія – Альбом схем (Загальна і Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. Джужи О. М.; НАВСУ. – К., 2000. – 368 с.
9. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія : Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2003. – 400 с.
10. Зелинский А. Ф. Криминология : Курс лекций. – Харьков, 1996. – 260 с.

11. Кримінологія : Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М. : Юрист, 1997. – 512 с.
12. Кримінологія : Учебник / Под ред. В. Н. Бурлакова, В. П. Сальникова. – СПб. : Изд. "Лань", 1998. – 576 с.
13. Кримінологія : Учебник / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. – М. : Издательство БЕК, 1998. – 566 с.
14. Кримінологія : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М., 2000. – 534 с.
15. Кримінологія : приглашение к дискуссии : Монография / Авт. кол. : А. В. Беляба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. – Луганск : РИО ЛИВД, 2000 – 318 с.
16. Кримінологія і профілактика злочинів : Курс лекцій : У 2-х кн. / Александров Ю. В., Гаврилишин А. П., Джужа О. М. та ін.; За ред. В. Г. Лихолоба – К. 1996. Кн. 1: Загальна частина.
17. Кримінологія : Учебное пособие для юридических вузов / Кузнецова Н. Ф., Аргунова, Ю. Н. – М. : Зерцало-М, 2001. – 208 с.
18. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
19. Кримінологія : Учебник / Под. ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. – СПб. : Санкт-Петербургский гос. ун-т. Питер, 2002. – 432 с.
20. Кримінологія : Практикум / Уклад. О. М. Джужа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К. : НАВСУ, 2003. – 56 с.
21. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюравич; За заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Прецедент, 2004. – 208 с.
22. Кримінологія : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрист, 2006. – 678 с.
23. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
24. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
25. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
26. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
27. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
28. Курс кримінології : Загальна частина : Підручник : У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

29. Шнайдер Г.Й. Криминология : Пер. с нем. / Под общ. ред. Л. О. Иванова. – М., 1994.

Допоміжна

1. Блажківський Є. Актуальні питання боротьби зі злочинністю (Ситуація в Києві) // Вісник прокуратури. – К., 2007. – № 3. – С. 23 – 27.
2. Джужа О. М., Чернявський С. С. Місце і роль кримінологічних досліджень у протидії економічній злочинності в Україні // Науковий вісник НАВСУ. – 2005. – № 1. – С. 89 – 95.
3. Ключев О. Загальнотеоретичний аналіз видів профілактичної діяльності на місцевому рівні // Право і безпека. – 2004. – № 3. – С. 58.
4. Ключев О. Розмежування запобіжної і профілактичної діяльності органів внутрішніх справ // Право України. – К., 2005. – № 3. – С. 98 – 101.
5. Мірошник Ю. Аналіз етапу боротьби з корупцією та окремі пропозиції, що сприятимуть її подоланню // Вісник прокуратури. – К, 2007. – № 10. – С. 51 – 57.
6. Паламарчук Г., Венгер Л. Особливості рейдерства в Україні та політика його подолання // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 38 – 46.
7. Умисні вбивства. Профілактика та розкриття : Практичний посібник / О. П. Снігерьев, В. В. Матвійчук, Д. И. Никифорчук. – К. : КНТ, 2005. – 99 с.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Основи профілактики злочинів».

Тема №6

Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства

Семінарське заняття №1: 2 год.

1. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства.

Семінарське заняття №2: 2 год.

2. Особливості детермінації злочинної поведінки неповнолітніх та проявів домашнього насильства.
3. Профілактика злочинів серед неповнолітніх та проявів домашнього насильства.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: особливості структури злочинності неповнолітніх; особливості загально-соціальної та спеціально-кримінологічної профілактики злочинів неповнолітніх.

Теми рефератів:

1. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх.
2. Загально-соціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинності неповнолітніх.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Злочинність серед неповнолітніх – це одна із найнебезпечніших форм злочинної діяльності, Злочинність серед неповнолітніх та прояви домашнього насильства – це одна із найнебезпечніших форм злочинної діяльності, тому що ставить під загрозу найважливішим для суспільства цінностям й благам.

Питома вага (структура) злочинів, вчинених неповнолітніми із року в рік або за їх участю у загальній злочинності складає в середньому 9-11 %. За тяжкі та особливо тяжкі злочини складає – 50 %. Від 14 до 16 років серед засуджених неповнолітніх дорівнювало – 27 %. в структурі злочинності домінують злочини проти власності – 81 %. Групові злочини серед неповнолітніх становлять 60-70 %. 30 – 36 % неповнолітніх вчинюють злочини разом із дорослими. 15 % усіх злочинів вчиняється у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. 80 % випадків злочинам передуює девіантна поведінка: вживання алкоголю, наркотиків, ранні сексуальні стосунки, прояви вандалізму тощо.

Значна частка злочинів, що вчинюються неповнолітніми розглядається дорослими як прояв вікової незрілості, бешкетництва. Тож про багато з них не повідомляється правоохоронним органам, що призводить до збільшення їх латентності.

Основні типи неповнолітніх злочинців (В.В. Голіна): випадкові, ситуативні, нестійкі, злісні. Більшість неповнолітніх, що вчинили злочини, належать до перших двох типів (випадкові та ситуативні).

«Домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні.

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Жорстоке поводження з дитиною – будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною в сім'ї або поза нею, у тому числі: втягнення дитини в заняття проституцією; примушування дітей до участі у створенні предметів порнографічного характеру; ситуації, за яких дитина стала свідком кримінального правопорушення, внаслідок чого існує загроза її життю або здоров'ю; статеві зносини та розпусні дії з дитиною; будь-які незаконні угоди щодо дитини.

Фізичне насильство в сім'ї, за яке передбачено кримінальну відповідальність, може бути вчинене у вигляді: злочинів проти життя, здоров'я злочинів, які ставлять у небезпеку життя чи здоров'я члена сім'ї злочинів проти особистої волі.

Сексуальне насильство в сім'ї може виявлятися в учиненні: злочинів проти статевої недоторканості особи злочинів проти громадської моральності.

Психологічне насильство тягне за собою відповідальність лише в рідкісних випадках: погрози (вбивством, знищення майна) розголошення таємниці усиновлення (удочеріння), втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність жорстоке поводження з тваринами.

Економічне насильство в сім'ї, як злочин, може мати такі форми: ухилення від сплати платежів, які один член сім'ї зобов'язаний сплачувати на користь іншого протидія законній господарській діяльності одного члена сім'ї з боку іншого або, навпаки, примушування члена сім'ї займатися певними видами діяльності злочинні діяння одного члена сім'ї проти власності іншого члена сім'ї злочинні діяння одного члена сім'ї стосовно майна, що належить йому та іншому члену сім'ї на праві сумісної (спільної) власності порушення недоторканості житла зловживанні опікунськими правами.

Основні чинники, які обумовлюють злочини неповнолітніх:

1). *Негативний вплив у сім'ї.* Дослідження показують, що у своїй переважній більшості неповнолітні злочинці мали неблагополучний вплив. В переважній більшості загальна атмосфера неповаги батьків до дітей, жорстокість стосовно них, демонстративна байдужість, пияцтво. Неблагополучною може бути сім'я, в якій панує як *злиденність*, так і *забезпеченість*.

3). *Незайнятість суспільно-корисною працею.* Щорічно багатьом випускникам середніх шкіл та профтехучилищ не вдається працевлаштуватися. Нині підприємства відмовляються брати їх на роботу. Не можуть знайти постійної роботи і «відсіяні» зі шкіл.

4). *Негативний вплив мікросередовища.* Підліткам властиве підвищене прагнення до спілкування, що полегшує їх соціалізацію.

5). *Вади у діяльності правоохоронних органів* щодо профілактики злочинів неповнолітніх. Зокрема, слабо працюють підрозділи кримінальної міліції у справах неповнолітніх, орієнтуючись головним чином на розкриття вже вчинених злочинів.

Причини, що призводять до домашнього насильства: соціальні, економічні, психологічні, педагогічні, соціально-педагогічні, правові, політичні, соціально-медичні, фізіологічні та медичні.

Основні заходи запобігання злочинності неповнолітніх:

⌘ оздоровити середовище та допомогти особам, які опинилися в несприятливих умовах життя та виховання, ще до того, як негативний вплив цих умов позначиться на їхній поведінці (етап ранньої профілактики);

⌘ не допустити переходу на злочинний шлях і забезпечити корекцію осіб зі значним ступенем дезадаптації, що вчиняють правопорушення незлочинного характеру (етап безпосередньої профілактики);

⌘ не допустити переходу на злочинний шлях та створити умови для корекції поведінки осіб, які систематично здійснюють правопорушення, характер й

інтенсивність яких вказують на ймовірність учинення злочинів у найближчому майбутньому (етап профілактики дозлочинної поведінки);

∞ запобігти рецидивові злочинів, які раніше вчиняли злочини (профілактика рецидиву).

Основні заходи запобігання домашнього насильства:

∞ офіційне попередження про неприпустимість вчинення домашнього насильства;

∞ офіційне попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо домашнього насильства;

∞ узяття на профілактичний облік і зняття із профілактичного обліку членів сім'ї, що вчинили сімейне насильство;

∞ захисний припис (чинити конкретні акти домашнього насильства, отримувати інформацію про місце перебування жертви такого насильства, вести телефонні переговори з жертвою домашнього насильства, відвідувати жертву, у разі тимчасового перебування за місцем спільного життя).

Відсутність же реальних заходів усунення (нейтралізації) детермінації, які породжують висвітлену у лекції злочинні прояви, призводить до їх поширення у всіх верствах суспільства. При цьому масштаби й характер їх може викликати побоювання за безпеку як окремої людини, так і суспільства взагалі.

У цих умовах проблема запобігання злочинності серед неповнолітніх, молоді та домашнього насильства, що безпосередньо зачіпає важливі сфери життєдіяльності людей, будучи частиною загальної проблеми запобігання злочинності, стає не тільки важливою теоретичною, але й однією з найбільш гострою практичною проблемою.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про захист суспільної моралі [Електронний ресурс]: закон України від 05. 03. 2015 р. № 173-VIII (173-19). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Абельцев С. Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия / С. Н. Абельцев. – М. : Закон и право, 200. – 210 с.
9. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Преступность в Украине : причины и противодействие : Монография / А. М. Бандурка, Л. М. Давыденко. – Харьков : Гос. спец. изд-во “Основа”, 2003. – 368 с.
10. Бандурка А. М., Зелінський А. Ф. Вандализм / А. М. Бандурка, А. Ф. Зелінський. – Харьков : Ун-т внутр. дел, 1996. – 198 с.
11. Булатов Р. Подростково-молодежные группировки // Советская юстиция. – 1991. – № 2.
12. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
13. Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні : Навч. посібник / В. В. Голіна. – Х. : Нац. юрид. акад., 2007. – 107 с.
14. Гоголева Л. Л., Женунтий В. И., Цибуленко Т. Д. Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность: Виктимологический аспект : Учебн. пособ / Л. Л. Гоголева, В. И. Женунтий, Т. Д. Цибуленко. – К. : КВШ МВД, 1991. – 123 с.
15. Зелінський А. Ф. Кримінологія : Навчальний посібник. – Х. : Рубікон, 2000. – 240 с.
16. Иванова В. В. Преступное насилие : Учебное пособие для ВУЗов / В. В. Иванова. – М. : ЮИ МВД РФ, Книжный мир, 2002. – 83 с.
17. Иншаков С. М. Криминология : Ученик / С. М. Иншаков – М. : Юриспруденция, 2000. – 432 с.
18. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2008. – 264 с.
19. Кримінологія : Навчально-методичний посібник / О. М. Джужа, Є.М. Моїсєєв, В. В. Василевич; під заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2003. – 400 с.

20. Кримінологія : навчально-методичний посібник / В. В. Василевич, Т. Л. Кальченко, Н. В. Кулакова та ін. : за ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
21. Кримінологія : Загальна та особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; за ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
22. Криминология : Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 1999. – 678 с.
23. Криминология : Учебник. / Под. ред. д.ю.н. В. Н. Бурлакова, д.ю.н. Н. М. Кропачева. – СПб. : Санкт-Петербургский гос. ун-т. Питер, 2002. – 432 с.
24. Криминология : Учебник / Под ред. В.Н. Кузнецовой, В. В. Луннеева – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Вольтерс Клувер, 2004. – 640 с.
25. Кримінологія (Особлива частина) : навчальний посібник / Кол. авторів : Блага А. Б., Васильєв А. А., Давиденко Л. М. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 347 с.
26. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
27. Курс кримінології : Особлива частина : підручник: у 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
28. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті : досвід конкретно-соціологічного дослідження : Монографія / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, В. Д. Воднік та ін.; За заг. ред. В. В. Голіна та В. П. Ємельянов. – Х. : Право, 2008. – 256 с.
29. Сердюк Л. В. Насилие : криминологическое и уголовно-правовое исследование / Л. В. Сердюк; под ред. д.ю.н., проф. Щербы С. П. – М. : ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. – 384 с.
30. Шакина В. А. Женщина как жертва семейного насилия в супружеских отношениях : проблемы, причины, предупреждение : Монография. – Иркутск, 2002. – 85 с.

Допоміжна

31. Денисов С. В. Злочинність кримінально активної частини молоді та її запобігання в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / С. Ф. Денисов ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 36 с.
32. Гуляева К. Ю. Агрессивность и ее особенности в подростковом возрасте // Вестник Москов. ун-та МВД России. – 2007. – № 3. С. 68 – 72.
1. Жукова Т. В. Преступность и наркомания среди несовершеннолетних как внутренняя угроза национальной безопасности Российской Федерации // Российский следователь. – 2006. – № 4. – С. 34 – 35.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства».

Тема №7

Профілактика екологічної злочинності

Семінарське заняття: 2 год.

1. Сучасний стан екології в Україні: актуальні питання.
2. Кримінологічна характеристика екологічної злочинності.
3. Детермінанти екологічної злочинності. Причини високого рівня латентності екологічної злочинності.
4. Загально соціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання екологічної злочинності.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: причини латентності злочинів проти довкілля; особливості структури злочинів у сфері економіки.

Теми рефератів:

1. Кримінологічна характеристика екологічної злочинності.
2. Причини та умови злочинів проти довкілля.
3. Роль Нацполіції щодо профілактики екологічної злочинності.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Щодо усвідомлення питань теми необхідно перш за все знати, що екологічна злочинність являє собою один із найбільш небезпечних та розповсюджених видів злочинності, оскільки створює реальну загрозу національній безпеці країни. Необхідно акцентувати увагу на структуру злочинів, вчинених у сфері довкілля, на причинах їх зростання, даного виду злочинності та умовах, які сприяють вчиненню цих злочинів і які необхідно проводити заходи з метою недопущення погіршення екологічного стану в державі.

Екологічні злочини – це передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які посягають на навколишнє середовище та його окремі компоненти. Тобто йдеться про протиправне використання природних об'єктів або шкідливий вплив на них, що призводить до їх негативної зміни.

Іншими словами, йдеться мова про протиправне використання природних об'єктів чи негативний вплив на них, що завдає шкоду екологічній безпеці. Стан екологічної злочинності в Україні характеризується постійним зростанням і високою латентністю порушень законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Дослідники практично однотайно зазначають, що протягом багатьох років зберігається значний розрив між реальною кількістю злочинних діянь і застосуванням відповідних кримінально-правових норм.

Екологічні злочини є одними з найбільш суспільно небезпечних та розповсюджених діянь. *Загроза національній безпеці проявляється у:*

катастрофічному погіршенні якості середовища існування, що веде до зниження середнього віку життя, зростання захворюваності, смертності та погіршення генофонду нації; виникненні зон екологічного лиха; деградації природних ресурсів, що мають поновлюватися (родючість ґрунтів, рибних і лісових ресурсів); у виснаженні ресурсів, що не відновлюються (мінеральної сировини, енергоносіїв); у підвищенні ризику техногенних катастроф; у погіршенні якості поверхневих та підземних вод, прибережних вод морів; у розповсюдженні радіоактивного забруднення; у забрудненні повітря й небезпечній зміні клімату; забрудненні продуктів харчування.

Мотивація та мета вчинення екологічних злочинів: корисливі злочини, що вчиняються з метою отримання прибутку чи матеріальної вигоди (незаконна порубка лісу, незаконні заняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом тощо); екологічні злочини, що вчинюються службовими особами внаслідок невиконання ними екологічного законодавства (забруднення водойм та атмосферного повітря, забруднення моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря, порушення законодавства про континентальний шельф України).

Екологічна злочинність обумовлена як загальними, так і специфічними причинами та умовами. Говорячи про загальні причини даної злочинності, необхідно звернути увагу на систему поглядів, які виражають ті чи інші деформації суспільної екологічної свідомості.

Визначенню специфічних причин та умов екологічних злочинів може сприяти їх якісний аналіз. Вивчення кримінальних справ цієї категорії показує, що дані злочини вчинюються як службовими особами, так і окремими громадянами. Службові екологічні злочини відрізняються, як правило, великою суспільною небезпечністю, спричиняють величезні матеріальні збитки та шкоду здоров'ю людей.

Аналіз ситуаційно-особистісних чинників цих злочинів показує, що тут взаємодіють багато різних факторів, як то: обстановка злочину; безкультур'я; егоїзм; правовий нігілізм; цинічне ставлення до природних цінностей та наслідків своєї злочинної поведінки; впевненість у її безкарності тощо.

Здійснення загально соціальних заходів запобігання екологічної злочинності прямо пов'язане з нормалізацією процесів у сфері взаємодії «суспільство – природа». Саме на макрорівні формується антикриміногенна протидія ущербній екологічній свідомості і поведінці. Велике значення у цій справі має законодавче вирішення такого питання, як існування різних форм власності на природні об'єкти. Значення має також формування і високої еколого-правової культури і свідомості як на загальному, так й індивідуальному рівнях. На вирішення цього завдання мають бути спрямовані зусилля державних та громадських організацій.

Особливе місце займає здійснення нагляду за дотриманням правових норм, що регламентують екологічні правовідносини. Це – прокурорський нагляд, діяльність дозвільної системи, адміністративний нагляд.

Не менш важливе запобіжне значення має також спеціальне запобігання, Сюди можна віднести подальше вдосконалення природоохоронного законодавства. Насамперед, йдеться про те, щоб на основі широких кримінологічних досліджень та економічної політики держави провести науково обґрунтовану криміналізацію і декриміналізацію суспільне небезпечних посягань на навколишнє природне середовище.

Ефективність реалізації вказаних заходів допоможе знизити рівень екологічної злочинності і тим самим поліпшити якість життя у суспільстві.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: [Електронний ресурс]: закон України від 26. 10 2014 р. із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 04. 10. 2018 р. (2530-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 223. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

8. Про зону надзвичайної екологічної ситуації [Електронний ресурс]: закон України від 09. 02. 2006 р. № 3421-IV (3421-15) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 28. 12. 2015 р. (901-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
9. Про охорону атмосферного повітря [Електронний ресурс]: закон України від 16. 10. 1992 р. № 2707-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 18. 12. 2017 р. (2059-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
10. Про природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]: закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 19. 04. 2018 р. (2362-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
11. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 16. 07. 2015 р. № 630-VIII (630-19) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 05. 01. 2017 р. (1798-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
12. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
13. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
14. Джужа О. М., Василевич В. В., Копан О. В. та ін. Організована злочинність в Україні та країнах Європи : Посібник / За заг. ред. проф. О. М. Джужи. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 248 с.
15. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Третьякова Т. А. Стислий словник кримінологічних термінів : Навчальний посібник / Під заг. ред. Джужи О. М.; НАВСУ. – К., 2000. – 157 с.
16. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія – Альбом схем (загальна і особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. Джужи О. М.; НАВСУ. – К., 2000. – 368 с.
17. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія : Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2003. – 400 с.
18. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих злочинів. – 2007. – 712 с.; кн. 3 : «Практична кримінологія». – 2008. – 320 с.
19. Кримінологія : Учебное пособие для юридических вузов / Кузнецова Н. Ф., Аргунова, Ю. Н. – М. : Зерцало-М, 2001. – 208 с.

20. Кримінологія : Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
21. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюрачик; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Прецедент, 2004. – 208 с.
22. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
23. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
24. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
25. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
26. Кримінологія (Особлива частина) : навчальний посібник / Кол. авторів : Блага А. Б., Васильєв А. А., Давиденко Л. М. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 347 с.
27. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
28. Курс кримінології : Особлива частина: Підручник : У 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.

Допоміжна

1. Бакунина Т. С. О некоторых проблемах борьбы с экологическими правонарушениями // Право України. – 2017. – № 1. – С. 36 – 38.
2. Гринчак В. М. Кримінологія і сучасність // Науковий вісник НАВС. – 2010. – № 2. – С. 56 – 59.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Профілактика екологічної злочинності».

Тема №8

Профілактика організованої злочинності

Семінарське заняття: 2 год.

1. Поняття та ознаки організованої злочинності. Форми організованості.
2. Кримінологічна характеристика організованої злочинності. Її співвідношення з корупційною злочинністю.
3. Характеристика члена організованої групи.
4. Причини та умови організованої злочинності.
5. Діяльність органів внутрішніх справ у профілактиці організованої злочинності.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступне питання: сфера діяльності транснаціональної організованої злочинності.

Теми рефератів:

1. Організована злочинність в Україні: сучасні стан та тенденції запобігання.
2. Загальна характеристик сфери діяльності транснаціональної організованої злочинності.
3. Співвідношення організованої злочинності з професійною злочинністю.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Вперше про тип і поняття професійного злочинця згадується у класифікації злочинців, яку запропонував у 1897 р. Гейдельберзький з'їзд міжнародної спілки криміналістів. Нині очевидно, що види злочинності професійна і організована тісно взаємопов'язані, але є окремими видами злочинності, до того ж найнебезпечнішими, що мають тенденцію до розростання.

Поняття злочинності професійної і організованої фактично не мають нормативного визначення, існують різні погляди на сутність цих видів злочинності. Якщо професійна злочинність існувала завжди, то організована в її сучасному розумінні виникла і почала розвиватись разом із виникненням і розвитком ринкової економіки розвинутого капіталізму. Спираючись на вікові «досягнення» професійної злочинності, організована злочинність водночас проникає в ринкову економіку, стає її неодмінним продовженням і часткою, використовує форми й методи її діяльності з тією лише відмінністю, що вони або заборонені чинним законодавством, або не врегульовані ним у якійсь частині.

Визначення організованої злочинності у вітчизняному законодавстві має формальний характер. У ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» під організованою злочинністю розуміється сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку зі створенням і діяльністю організованих злочинних угруповань.

Звертаючись до понять організованої злочинності «організований злочин» і «організована злочинність», необхідно, насамперед, розібратись у їхньому співвідношенні та розмежуванні й виділити три рівні організованості у злочинності: 1) організовані злочинні групи, які не пов'язані між собою; 2) стійкі ієрархічні злочинні групи зі складним внутрішнім розподілом ролей, прав і обов'язків; 3) організації злочинного середовища чи об'єднання, взаємодія ієрархічних злочинних груп, їхній зв'язок з офіційними соціальними структурами.

З урахуванням названих вище ознак організованої злочинності визначається і її суспільна небезпека, головними проявами якої можна вважати:

- порушення соціальних норм громадського життя, дезорганізацію економіки, значний матеріальний збиток, заподіюваний окремим особам, господарським структурам, державі;
- значну соціальну дезорганізацію, що викликає занепокоєння населення;
- розтління структур влади, державного апарату.

Організована злочинність існує в усіх країнах світу й різниться лише мірою згуртованості, що залежить від історичних, етнічних, економічних, соціальних шляхів розвитку того чи іншого суспільства: «тріади» в Гонконгу, «якудза» в Японії, «коза ностра» у США, «мафія» в Італії тощо. Нині організована злочинність має інтернаціональний характер.

Організована злочинність – це не тільки особливе кримінальне явище, як професійна злочинність, а й суспільно-політичне, притаманне розвиненому ринковому суспільству. Так, якщо професійна злочинність як кримінальне явище, умовно кажучи, співіснує паралельно з життям законослухняного суспільства, створюючи власний таємний «світоток», то організована злочинність, об'єднуючи злочинні угруповання на різних напрямках злочинної діяльності (наркобізнес, порнобізнес, торгівля людьми, зброєю, рекет тощо) і створюючи «стартовий капітал» здебільшого у лідерів і їх найближчого оточення, аж ніяк не може цим задовольнитися. Тому організована злочинність створює нібито два шари свого існування: нижчий – виконавці злочинів різного характеру (ці виконавці фактично є «звичайними» професійними злочинцями) і вищий – керівники угруповань і керівники цих керівників, які безпосередньо злочинів не вчиняють, але через ланки системи керують злочинною діяльністю, накопичуючи величезний капітал. Ці «брудні» гроші відмиваються через систему банківських операцій і стають легальними, після чого вкладаються в легальний бізнес, перетворюючи верхівку організованої злочинності на респектабельних громадян своїх країн, а то й у міжнародному масштабі.

При з'ясуванні причин зростання організованої злочинності та її вкрай несприятливих тенденцій слід виходити з того, що вони склалися об'єктивно через негативні наслідки радикальних економічних, політичних, соціальних перетворень, що відбуваються в державі, порушень і перекручень загально визнаних правил і норм соціального буття, допущених тоталітарним режимом у всіх сферах життя нашого суспільства, безперспективності соціалістичного ладу, що існував тривалий період.

Визначаючи основні напрями запобігання організованої злочинності, необхідно виділити загально соціальні заходи, здійснювані різними державними і суспільними структурами, і спеціально-кримінологічні заходи, особливо ті, що входять до компетенції правоохоронних органів, а також їхню нормативно-правову регламентацію.

Скоординовані спільні дії з викриття організованих злочинних угруповань з метою припинення їх діяльності, яка має транснаціональний характер, проводяться СБУ, МВС, ДПА, Держмитслужбою, Держкомкордоном і Генеральною Прокуратурою України разом з правоохоронними органами іноземних держав.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р.

- Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
 5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 6. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III (2341-14) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 04. 10. 2018 р. (2530-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 16. 07. 2015 р. № 630-VIII (630-19) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 05. 01. 2017 р. (1798-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 8. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 9. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю) від 4 лютого 2004 року № 1433-IV.
 10. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
 11. Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні : Навч. посібник. – Х. : Нац. юрид. акад., 2007 – 107 с.

12. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія – Альбом схем (загальна і особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. Джужа О. М.; НАВСУ. – К., 2000. – 368 с.
13. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія : Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2003. – 400 с.
14. Джужа О. М., Васшевич В. В., Копан О. В., Кулик О. В. та ін. Організована злочинність в Україні та країнах Європи : Посібник / За заг. ред. професора О. М. Джужа. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 290 с.
15. Джужа О. М., Василевич В. В., Кулакова Н. В. та ін. Організована злочинність в Україні та країнах Європи : Посібник / За заг. проф. О. М. Джужа. – К. : КНУВС, 2007. – 248 с.
16. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих злочинів. – 2007. – 712 с.; кн. 3 : Практична кримінологія. – 2008. – 320 с.
17. Зелинский А. Ф. Криминология : Курс лекций. – Харьков, 1996. – 260 с.
18. Зелинский А. Ф. Криминология. – Харьков, 2000. – 240 с.
19. Криминология : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М., 2000. – 534 с.
20. Кримінологія і профілактика злочинів : Курс лекцій : У 2-х кн. / Александров Ю.В., Гаврилишин А.П., Джужа О.М. та ін.; За заг. ред. О.М. Джужа. – К.: НАВСУ, 2000. Кн. 2 : Особлива частина.
21. Криминология : Учебное пособие для юридических вузов / Кузнецова Н. Ф., Аргунова Ю. Н. – М. : Зерцало-М, 2001. – 208 с.
22. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
23. Криминология : Учебник / Под. ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. – СПб. : Санкт-Петербургский гос. ун-т. Питер, 2002. – 432 с.
24. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюрачик; За заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Прецедент, 2004. – 208 с.
25. Криминология : Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2006. – 678 с.
26. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
27. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
28. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
29. Кримінологія (Особлива частина) : навчальний посібник / Кол. авторів : Блага А. Б., Васильєв А. А., Давиденко Л. М. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова;

наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 347 с.

30. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
31. Курс кримінології : Особлива частина : Підручник : У 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М. Джузи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.

Допоміжна

1. Гвоздецький В. Нормативно-правова база щодо протидії корупції в Україні : напрями удосконалення // Право України. – 2017. – № 2. – С. 105 – 108.
2. Коноваленко О. Рівень і тенденції корисливо-насильницьких злочинів проти приватної власності // Право України. – 2017. – № 2. – С. 78 – 82.
3. Користін О. Сутність легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом // Право України. – 2014. – № 5. – С. 60 – 64.
4. Паламарчук Г., Ветер Л. Особливості рейдерства в Україні та політика його подолання // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 38 – 46.
5. Расюк Е. Кримінологічна характеристика лідера організованої групи, злочинна діяльність якої пов'язана з наркобізнесом // Право і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 87 – 93.
6. Расюк Е. Протидія відмиванню грошових коштів, отриманих від злочинної діяльності у сфері обігу наркотичних засобів транснаціональними організованими групами // Право України. – 2014. – № 4. – С. 87 – 90.
7. Шиян В. Д., Левченко Ю. О. Проблеми боротьби з організованою злочинністю у паливно-енергетичному комплексі // Науковий вісник КНУВС. – 2006. – № 1. – С. 167 – 178.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Профілактика організованої злочинності».

Тема №9

Профілактика злочинів проти власності

Семінарське заняття: 2 год.

1. Поняття і кримінологічна характеристика злочинів проти власності.
2. Причини та умови вчинення злочинів проти власності.
3. Основні напрями профілактики злочинності проти власності. Роль Національної поліції України в профілактиці корисливих злочинів.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: заходи загально соціальної профілактики злочинів проти власності; роль Національної поліції України щодо профілактики корисливих злочинів.

Теми рефератів:

1. Причини та умови злочинів проти власності в Україні.
2. Корупція і злочинність в сфері економіки.
3. Профілактика крадіжок з автомобілів.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Злочини проти власності становлять майже 60 % від усієї злочинності. Найбільш поширеними корисливими ненасильницькими злочинами є крадіжки, а корисливими насильницькими – грабежі і розбої, що й спонукає докладно розглянути кримінологічну характеристику саме цих посягань проти власності.

За місцем посягання домінують крадіжки із житла та іншого приміщення (квартири, будинки, дачі, склади, магазини тощо); за ними йдуть крадіжки із транспортних засобів та крадіжки у натовпі («кишенькові»), які є найбільш латентними і переважно вчиняються злодіями-професіоналами.

Предметами посягання частіше (понад 60 %) є цінні речі: гроші валюта, вироби із дорогоцінних металів, мобільні телефони, оргтехніка, аудіо-, відеотехніка; дещо рідше – вироби із чорних та кольорових металів, одяг, худоба, продукти харчування, спиртні напої, предмет домашньої обстановки тощо.

Способи і засоби крадіжок: проникнення через двері (підбір ключів використання спеціальних пристроїв, пошкодження дверей); проникнення через вікно (кватирку, балкон); проникнення через дах; дуже рідко підкоп.

За стійкістю умислу крадіжки поділяються на завчасно підготовлені і ситуативно обумовлені. Завчасно підготовлені крадіжки, ми правило, вчиняються групою осіб за попередньою змовою та організованою групою. Найбільшу небезпеку становлять стійкі групи, організовані досвідченими злочинцями 35-50 років, до складу яких входять злодії-професіонали. Злочинна діяльність таких об'єднань може гри вати роками, нараховувати десятки чи навіть сотні епізодів і спричиняти багатотисячні збитки. Ситуативні крадіжки вчиняються як нестійкими групами, так і злодіями-одинаками, до них частіше вдаються алкогольно-наркозалежні особи, підлітки, деградовані елементи.

За місцем вчинення грабежі і розбої можна поділити на вчинені у громадських місцях, із проникненням у житло та вчинені на транспорті.

Що стосується основних кримінологічних рис особи злочинця, то характерними для них є: *стать*: 90 % злодіїв і 96 % грабіжників і розбійників - чоловіки; *вік*: неповнолітні до 15 % за всіма видами злочинів; 18-24 роки до 30 % злодіїв, до 45 % грабіжників і розбійників; 25-39 років близько 40 % злодіїв і 30-35 % грабіжників і розбійників; решта злочинців - це більш старша вікова категорія; *освіта*: у 60 % злочинців - повна загальна середня та базова загальна середня; у 20 % - професійно-технічна і початкова та без освіти; у 3 % - вища освіта; *рід занять*: 70 % не працювали і не навчалися; до 10 % - безробітні; до 7 % - учні та студенти навчальних закладів; *судимість мали*: близько 30 % злодіїв та майже 40 % грабіжників і розбійників; *психічний стан на момент вчинення злочину*: до 10 % злодіїв 20 % грабіжників і 30 % розбійників перебували у стані алкогольного сп'яніння.

Серед головних причин та умов вчинення злочинів проти власності слід назвати такі: демонстрація можновладцями всіх рівнів численних прикладів розкрадання бюджетних коштів, сенсаційні корупційні викриття високопосадовців, оприлюднені факти «світського життя» політиків і держслужбовців та ін.; неефективна економічна політика держави, що в умовах ринку призвела до постійного дефіциту бюджету, хронічного недофінансування найбільш соціально значущих сфер економіки, безробіття, соціальної незахищеності, зубожіння значної частини громадян України; стійка недовіра народу до політиків, комерційних установ, органів влади, які маніпулюють суспільною свідомістю, обманом і переконаннями перманентно наживаються за рахунок чеснот; хижацька політика великого бізнесу, кабальні кредити, економічно обґрунтовані зростання цін на товари та послуги, рейдерські захоплення підприємств, монополізація найприбутковіших секторів економіки, відсутність чесної конкуренції, прагнення до державного регулювання економіки в ручному режимі; комерціалізація суспільної свідомості, побудова міжособистісних взаємин на основі матеріальної вигоди, вузькогосподарських інтересів; різка зміна системи суспільних цінностей у бік виправдовування громадською мораллю збагачення будь-якими засобами, культивуванні споживацько-розважального способу життя, стрімке поширення Індустрії розваг, азартних ігор, гламурної розбещеності; інтенсифікація процесу життя, дисонанс між уявленнями молоді про безтурботне і заможне життя вже сьогодні та реальним трудовим вкладом у його забезпечення. Молодь не готова до тривалої клопіткої праці, поступового професійного зростання, схильна перекладати труднощі і негаразди реального життя на інших, вимагати негайного забезпечення високих споживацьких стандартів, побутової облаштованості і, відпочинку; перманентне тиражування мас-медіа, Інтернет провайдерів Інформації корисливого штабу, героїзація криміналітету, сенсаційність фактів виняткової жорстокості, буденність насильницької та сексуальної тематики, що вкрай негативно впливають на неповнолітніх та молоді», осіб з кримінальним минулим, деморалізовану частину населення; різкий контраст між рівнем та якістю життя міського і сільського населення, неконтрольована міграція сільської молоді до міста, де на неї чекають жорстока боротьба за повсякденне фізичне виживання і спокуси міського життя; злиденне становище окремих верств населення породжує примітивність потреб життєдіяльності і посилює привабливість насильницьких засобів заволодіння навіть побутово-дріб'язковим майном, не говорячи про кошти будь-якого номіналу; прорахунки і відсутність системності в запобіжній діяльності правоохоронних органів, низька професійність кадрового складу, не задовільне матеріально-технічне забезпечення, корупція та ін.

Загально-соціальні заходи запобігання злочинам включають на ступні: розвиток малого і середнього бізнесу, муніципальної інфраструктури в регіонах, програм доступного і пільгового кредитування, забезпечення першим гарантованим робочим місцем випускників навчальних закладів; подолання «руїни» на селі і в занедбаних виробничих містечках, створення робочих місць і привабливих побутових умов, щоб

зупинити відтік молоді до перенаселених обласних центрів; поліпшення морального мікроклімату в суспільстві, відновлення системи виховання підростаючого покоління, повернення довіри народу до владних і бізнес-структур, формування суспільної нетерпимості до будь-яких проявів злочинності.

Спеціально-кримінологічні заходи запобігання передбачають: завчасне виявлення та облік криміногенних осередків і окремих осіб, схильних до отримання майнових благ злочинним шляхом, проведення з ними профілактичної роботи заходами переконання і допомоги; здійснення віктимологічної профілактики серед потенційних жертв майнових злочинів; створення загальнонаціональної бази даних на професійних корисливих злочинців, рецидивістів, лідерів організованих злочинних груп.

4) латентності і підвищення розкриваності злочинів даної категорії;

5) формування культури громадської безпеки населення співпраця правоохоронними органами, матеріальне стимулювання викриття злочинців, організація охорони під'їздів, участь у патрулюванні вулиць, місць громадського відпочинку, організація сусідського нагляду за житлом та ін.);

6) розробка і впровадження технічних заходів, що забезпечують персоніфікований доступ до майна, систему відеоспостереження, надійний технічний захист житла, відповідальне ставлення до зберігання майна та ін.;

7) забезпечення безпеки громадян з боку правоохоронних органів у громадських місцях, на автошляхах, за місцем проживання;

8) мінімізація готівкового розрахунку громадян за придбані товари, надані послуги (перехід на карткову систему розрахунків) та ін.;

9) інноваційна техніко-криміналістична оснащеність правоохоронних органів у розслідуванні злочинів аналізованої категорії;

10) оперативне втручання відповідних силових підрозділів, спрямоване на припинення злочинного посягання, закріплення доказової бази, виявлення і затримання злочинців.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України

- та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
 5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 6. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 04. 11. 2018 (2581-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 16. 07. 2015 р. № 630-VIII (630-19) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 05. 01. 2017 р. (1798-VIII). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 8. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 9. Джужа О. М., Василевич В. В. Копан О. В. та ін. Організована злочинність в Україні та країнах Європи : Посібник / За заг. ред. проф. О. М. Джужи. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 248 с.
 10. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Третьякова Т. А. Стислий словник кримінологічних термінів : Навчальний посібник / Під заг. ред. Джужи О. М.; НАВСУ. – К., 2000. – 157 с.
 11. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія – Альбом схем (загальна і особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. Джужи О. М.; НАВСУ. – К., 2000. – 368 с.
 12. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія : Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2003. – 400 с.
 13. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих злочинів. – 2007. – 712 с.; кн. 3 : Практична кримінологія. – 2008. – 320 с.
 14. Кримінологія і профілактика злочинів : Курс лекцій : У 2-х кн. / Александров Ю.В., Гаврилишин А.П., Джужа О.М. та ін.; За заг. ред. О.М. Джужи. – К.: НАВСУ, 2000. Кн. 2 : Особлива частина.

15. Кримінологія : Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
16. Криминология : Учебник / Под. ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. – СПб. : Санкт-Петербургский гос. ун-т. Питер, 2002. – 432 с.
17. Кримінологія : Практикум / Уклад. О. М. Джужа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К. : НАВСУ, 2003. – 56 с.
18. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюрвачик; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Прецедент, 2004. – 208 с.
19. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
20. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
21. Кримінологія : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.
22. Кримінологія : Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
23. Кримінологія (Особлива частина) : навчальний посібник / Кол. авторів : Блага А. Б., Васильєв А. А., Давиденко Л. М. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 347 с.
24. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.
25. Корж В. П. Методика расследования экономических преступлений, совершаемых организованными группами, преступными организациями : Руководство для следователей : Научно-практическое пособие / Нац. ун-т вн. дел. – Х. : Лицей, 2002. – 279 с.
26. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / М. Й. Коржанський. – вид. 3-тє, доп. та перероб. – К. : Атіка, 2007. – 592 с.
27. Корупція в Україні 2004 рік : Аналіз природи та причин проблеми (підсумковий звіт). – К. : День Печати, 2004. – 88 с.
28. Питання боротьби зі злочинністю. Збірник наук. праць. Випуск 14 / Ред. кол. : Ю. В. Баулін та ін. – Х. : Вид-во «Кроссроуд», 2007. – 284 с.
29. Регіональні проблеми боротьби з економічною злочинністю : Матеріали регіональної науково-практичної конференції (19. 05. 2004 р.) / МВС України. Донецьк. юрид. ін-т МВС при Донецьк. нац. університеті. – Донецьк, 2004. – 197 с.
30. Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном городе : состояние, причины и меры по ее предупреждению. Монография / Под ред. проф. В. П. Филонова. – Донецк : ДИВД МВД Украины, 2002. – 280 с.

31. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність : Монографія / В. І. Шакун. – К. : Вид-во Укр. акад. внутр. справ, 1996. – 256 с.

Допоміжна

1. Бандурка А. М, Давыденко Л. М. Преступность в Украине : причины и противодействие : Монография / МВД Украины. НУВД. – Х. : Основа, 2003. – 367 с.
2. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
3. Боротьба з відмиванням коштів : правовий, організаційний та практичний аспекти / Держ. комітет фінансового моніторингу України. Ін-т законодавства ВР України; С. Г. Гуржій, О. Л. Копиленко, Я. В. Янушевич, О. Ю. Фещенко, А. Т. Ковальчук; Ред. М. Я. Азарова. – К. : Парламентське вид-во, 2005. – 215 с.
4. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : Науково-практич. журнал. № 11/2005/ МНДЦ з проблем БОЗ. – Київ, 2005. – 231 с.
5. Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні : Навч. посібник. – Х. : Нац. юрид. акад., 2007 – 107 с.
6. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом : соціально-правове і кримінологічне дослідження : Монографія. – Х. : Регіон-інформ, 2004. – 210 с.
7. Блажківський Є. Актуальні питання боротьби зі злочинністю (Ситуація в Києві) // Вісник прокуратури. – К., 2007. – № 3. – С. 23 – 27.
8. Бугера О. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинності неповнолітніх // Право України. – 2016. – № 4. – С. 115 – 118.
9. Головкін Б. Дослідження смислової сфери особистості корисливо-наси́льницького злочинця // Вісник прокуратури. – К., 2007. – № 7. – С. 77 – 85.
10. Джужа О. М. Яка кримінологія потрібна сьогодні? // Право України. – 2000. – № 6. – С. 34 – 37.
11. Джужа О. М., Чернявський С. С. Місце і роль кримінологічних досліджень у протидії економічній злочинності в Україні // Науковий вісник НАВСУ. – 2005. – № 1. – С. 89 – 95.
12. Джужа О., Голосніченко Д., Чернявський С. Злочини у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності : кримінологічний аналіз // Право України. – 2000. – № 11. – С. 43 – 15.
13. Єжеев М, Невмержицький П. Шляхи вдосконалення механізму взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з транснаціональною злочинністю в економічній сфері // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 2. – С. 225.
14. Коноваленко О. Корисливо-наси́льницькі злочини проти власності : їх кількісно-якісний аналіз // Право України. – 2006. – № 2. – С. 70 – 73.

15. Коноваленко О. Особа злочинця корисливо-наси́льницької спрямованості : кримінологічна характеристика і типологія // Право України. – 2006. – № 4. – С. 75 – 78.
16. Коноваленко О. Рівень і тенденції корисливо-наси́льницьких злочинів проти приватної власності // Право України. – 2007. – № 2. – С. 78 – 82.
17. Корж В. П. Методика расследования экономических преступлений, совершаемых организованными группами, преступными организациями : Руководство для следователей : Научно-практическое пособие / Нац. ун-т вн. дел. – Х. : Лицей, 2002. – 279 с.
18. Мірошник Ю. Аналіз етапу боротьби з корупцією та окремі пропозиції, що сприятимуть її подоланню // Вісник прокуратури. – К, 2007. – № 10. – С. 51 – 57.
19. Паламарчук Г., Венгер Л. Особливості рейдерства в Україні та політика його подолання // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 38 – 46.
20. Решетова Н., Бурковская В. Квалификация организованных форм террористической деятельности // Законность. – 2007. – № 6. – С. 16 – 20.
21. Черних Д. Протидія «рейдерству» : теоретико-правовий аспект // Вісник прокуратури. – К., 2007. – № 5. – С. 64 – 70.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Профілактика злочинів проти власності».

Тема №10

Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання

Семінарське заняття: 2 год.

1. Поняття і кримінологічна характеристика кіберзлочинності.
2. Причини та умови кіберзлочинності.
3. Запобігання кіберзлочинності.

Самостійна робота. Під час вивчення теми ЗВО повинен самостійно опрацювати наступні питання: міжнародний досвід у протидії кіберзлочинності.

Теми рефератів:

1. Причини та умови кіберзлочинності в Україні.
2. Запобігання кіберзлочинності в Україні.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття.

Кіберзлочинність», «хакери», «комп'ютерний злом», «крадіжка машинного часу» – ці терміни вже перестали бути екзотикою для юристів. Проблеми протидії злочинам у сфері використання комп'ютерної техніки активно обговорюється науковцями, досить швидко розвивається практика застосування відповідних норм законодавства про кримінальну відповідальність.

Аналізуючи статистичні дані можна зробити висновок про те, що збиток, який завдає кіберзлочинність, сьогодні значно перевищує розмір збитків від традиційних видів злочинів. Кількість протиправних посягань на інформаційні ресурси держави зростає. Враховуючи щоденне збільшення обсягів інформації, що обробляється

державними структурами, виникає необхідність їх захисту від протизаконних дій. Водночас можна спостерігати і зрушення кримінального елементу у бік цього віртуального середовища, значну частину якого складає всесвітня мережа. Такому просуванню нерідко сприяє певна анонімність, якої можна домогтися у мережі. Тож сьогодні в Інтернеті з'являється велика кількість даних, що містять ознаки правопорушень.

За даними спецслужб, за останній рік українські хакери вкрали з кредитних карт у всьому світі близько сотні мільйонів доларів. За кількістю спроб зараження комп'ютерними вірусами Україна випереджає країни не тільки Східної та Західної Європи, а також Центральної Азії і США, як показало дослідження «Лабораторії Касперського». Можна стверджувати, що 2011 рік ознаменував для України епоху розквіту професійного хакерства. Так, за оцінками експертів, в останні місяці в управлінні з боротьби з кіберзлочинністю тільки в Києві фіксується до двадцяти випадків крадіжки грошей через клієнт-банк. Суми становлять від 20 тис. до 40 млн. грн. Однак подібні факти замовчуються, повідомлень в ЗМІ про них практично немає. У ряді випадків є ситуації, коли такі шахрайські схеми реалізуються організованими групами, у які входять представники банків та силових структур.

Таким чином, стрімкий розвиток інформаційних технологій є причиною прогресу кіберзлочинності. Вже сьогодні шкода, завдана віртуальними злочинцями в Україні, оцінюється в десятки мільйонів гривень. Країна прагне до світового лідерства за кількістю кіберзагроз. Міжнародні експерти відзначають, що в цьому році атаки кіберзлочинців стануть агресивнішими і будуть проводитися не тільки з метою заробітку або шпигунства, але і з метою демонстрації сили. Крім того, збільшиться кількість загроз для користувачів мобільних технологій.

Першою причиною розвитку кіберзлочинності, як і будь-якого бізнесу, є прибутковість, – вона неймовірно прибуткова. У реальному світі психологічний аспект злочину припускає наявність деяких коштів стримування. У віртуальному світі злочинці не можуть бачити своїх жертв, будь те окремі люди або цілі організації, які вони вибрали для атаки. Грабувати тих, кого ти не бачиш, до кого не можеш дотягтися рукою, набагато легше.

Українською проблемою є як недостатня кількість державних експертів в області комп'ютерно-технічної експертизи, так і складності з введенням в правове поле досліджень фахівців комерційних організацій. Середній термін проведення комп'ютерно-технічних експертиз становить від півроку і вище через високу завантаженість профільних державних установ. Для проведення розслідування таких злочинів необхідні кваліфіковані фахівці, що володіють не тільки технічними навичками, але й знаннями в галузі права.

Превентивні заходи вже не допомагають, і з кожним роком шкода збільшується, а злочини стають все більш «вишуканими». Найпоширеніші – це злом баз даних компаній та урядових організацій, виведення з ладу промислових об'єктів. До цього, наприклад, призвела атака вірусу на іранську АЕС у Бушері. Також широко відомі крадіжки інновацій або технологій і, нарешті, банальна крадіжка

грошей. Експерти говорять про тривожну тенденцію: за останні роки кіберзлочинність стала більш організованою і почала мати форму бізнесу. Дії хакерів орієнтовані на отримання довгострокового доходу. Більше того, до збитків компаній можна віднести не лише пряму втрату від дій хакерів, але і витрати на оборону від кібератак.

Українське ж законодавство у сфері захисту інформації, на думку Ю. Омеляченка, вимагає дуже серйозного доопрацювання. «Потенційно існує ймовірність того, що кіберзлочинність буде виштовхуватися з Європи, то вона буде перебиратися в Україну. Та й уже цей процес відбувається», – зазначив експерт.

Попередження злочинності складається зі стратегій і заходів, спрямованих на зниження ризику вчинення злочинів і нейтралізацію потенційно шкідливих наслідків для приватних осіб і суспільства в цілому.

Боротьба з кіберзлочинністю повинна стати пріоритетною функцією всіх правоохоронних органів і силових відомств. Результати аналізу характеристики комп'ютерної злочинності дозволяють прогнозувати ускладнення боротьби з нею з огляду на те, що способи вчинення комп'ютерних злочинів з кожним роком набувають усе більш витонченого характеру. До вирішення цієї проблеми необхідно підходити комплексно.

Рекомендована література до теми:

Базова

1. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України від 28. 06. 1996 р. № 1401-VIII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 30. 09. 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 19. 10. 2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом 10. 11. 2018 р. № 2599-VIII (4651-VI). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах / [упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 25. 11. 2018 р. № 2612-VIII (580-VIII). –

- Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про профілактику злочинів [Електронний ресурс]: проект закону України від 12 травня 1998 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
 7. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: навч. пос. / П. М. Бузало, С. Ф. Денисов, О. В. Кириченко: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
 8. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А. П. Закалюк. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – кн. 1: Теоретичні засади та історія української науки. – 2007. – 424 с.; кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих злочинів. – 2007. – 712 с.; кн. 3: «Практична кримінологія». – 2008. – 320 с.
 9. Зелинский А. Ф. Криминология: Курс лекций / А. Ф. Зелинский. – Харьков, 1996. – 260 с.
 10. Зелинский А. Ф. Криминология / А. Ф. Зелинский. – Харьков, 2000. – 240 с.
 11. Кримінологія (Особлива частина) : навчальний посібник / Кол. авторів : Блага А. Б., Васильєв А. А., Давиденко Л. М. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 347 с.
 12. Криминология: Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М.: Юристъ, 1997. – 512 с.
 13. Криминология: Учебник / Под ред. В. Н. Бурлакова, В. П. Сальникова. – СПб.: Изд. “Лань”, 1998. – 576 с.
 14. Криминология: Учебник / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. – М.: Издательство БЕК, 1998. – 566 с.
 15. Криминология: Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М., 2000. – 534 с.
 16. Криминология: приглашение к дискуссии: монография / Авт. кол.: А. В. Беяба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. – Луганск: РИО ЛИВД, 2000 – 318 с.
 17. Кримінологія і профілактика злочинів: Курс лекцій: У 2-х кн. / Александров Ю. В., Гаврилишин А. П., Джужа О. М. та ін.; За ред. В. Г. Лихолоба – К. 1996. Кн. 1: Загальна частина.
 18. Кримінологія і профілактика злочинів: Курс лекцій: У 2-х кн. / Александров Ю. В., Гаврилишин А. ., Джужа О. М. та ін.; За заг. ред. О. М. Джужа. – К.: НАВСУ, 2000. Кн. 2: Особлива частина.
 19. Криминология: Учебное пособие для юридических вузов / Кузнецова Н. Ф., Аргунова Ю. Н. – М.: Зерцало-М, 2001. – 208 с.
 20. Кримінологія: Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини): Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужа. – К.: Атіка, 2001. – 368 с.

21. Криминология: Учебник / Под. ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. – СПб.: Санкт-Петербургский гос. ун-т. Питер, 2002. – 432 с.
22. Кримінологія: Практикум / Уклад. О. М. Джужа, Г. І. Піщенко, О. Ф. Гіда. – К.: НАВСУ, 2003. – 56 с.
23. Кримінологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опансенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюрвачик; За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Прецедент, 2004. – 208 с.
24. Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2006. – 352 с.
25. Криминология: Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2006. – 678 с.
26. Кримінологія: навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2008. – 316 с.
27. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 264 с.
28. Кримінологія: навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2008. – 316 с.
29. Кримінологія: Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. – Харків: Право, 2009. – 288 с.
30. Шнайдер Г. Й. Криминология: Пер. с нем. / Под. общ. ред. Л. О. Иванова. – М., 1994. – 504 с.

Допоміжна

1. Глава СБУ назвал основные угрозы нацбезопасности [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://lb.ua/news/2012/03/23/142428_glava_sbu_nazval_osnovnie_ugrozi.html.
2. Жукова Д. Чего стоит ожидать от киберпреступников [Електронний ресурс] / Д. Жукова. – Режим доступу : <http://internetua.com/cego-stoit-ojdat-ot-kiberprestupnikov-v-2013-godu>.
3. Киберпреступность в Украине набирает обороты [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
[http://ru.golos.ua/social_problem/12_11_30_kiberprestupnost_v_ukraine_nabiraet_oboroty i](http://ru.golos.ua/social_problem/12_11_30_kiberprestupnost_v_ukraine_nabiraet_oboroty_i).
4. Контрразведывательное обеспечение информационной безопасности [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://inforotor.ru/id/persons/Vitalij_Khlevitskij.
5. МВД разработало закон о борьбе с киберпреступностью [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.visti.ks.ua/novosti/v-ukraine/6708-mvd-razrabotalo-zakon-o-borbe-s-kiberprestupnostyu.html>.
6. Устенко А. Страна становится эпицентром киберпреступности [Електронний ресурс] / А. Устенко. – Режим доступу :
<http://focus.ua/society/210275/>.

7. Мельник С.В. До проблеми формування понятійно-термінологічного апарату кібербезпеки / С. В. Мельник, О. О. Тихомиров [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Znpviknu/2011_30/Zbirnik_30_28.pdf.
8. Інформація щодо проведення в Харкові Всеукраїнській науково-практичній конференції “Протидія кіберзлочинності у фінансово-банківській сфері” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hbs.kharkov.ua/news_arc1.html.
9. Конвенція про кіберзлочинність. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 23.11.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_575.
10. Кіберзлочинність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.science-community.org/ru/node/16132>.
11. Модели киберпреступлений [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.masiev.com/articles/informatsionnaja-bezopasnost/modeli-kiberprestuplenij-chast-2>.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

1. Лекція-презентація: «Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання».

Питання для підсумкового контролю

1. Поняття кримінології як соціально-правової науки.
2. Предмет кримінології.
3. Завдання та функції кримінології.
4. Поняття профілактики.
5. Поняття запобігання.
6. Поняття припинення.
7. Поняття попередження злочинних проявів.
8. Основні принципи профілактики.
9. Система кримінології як науки і навчальної дисципліни.
10. Цілі, завдання, функції, система та межі профілактики злочинів.
11. Теоретичне та практичне значення кримінології та профілактики злочинів.
12. Поняття злочинності.
13. Основні ознаки злочинності та її види.
14. Поняття, види та рівень латентної злочинності.
15. Фактори, що обумовлюють (сприяють) існуванню латентної злочинності.
16. Особи, які вчинили злочин як об'єкт кримінологічного дослідження.
17. Особа злочинності та суміжні поняття.
18. Поняття особи злочинця і межі її вивчення в кримінології.
19. Основні кримінологічні ознаки особи злочинця.
20. Співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця.
21. Біологічні начала в особі і соціального середовища як передмова розвитку її соціальних якостей.
22. Класифікація і типологія злочинців.
23. Критерії класифікації злочинців та її значення для профілактики злочинів.
24. Механізм індивідуальної злочинної поведінки.
25. Поняття причин та умов злочинності в кримінології. Їх види та класифікація. Поняття причин та умов (детермінант) конкретних злочинів.
26. Взаємодія особи і середовища як причина вчинення злочину.
27. Поняття ситуації, її різновиди та роль у вчиненні злочину.
28. Види криміногенних ситуацій за змістом та причинами виникнення.
29. Обставини, що сприяють вчиненню злочинів (полегшення суспільно небезпечних наслідків, недоліки діяльності правоохоронних органів тощо).
30. Поняття, види суб'єктів профілактичної діяльності, їх види та рівні.
31. Правоохоронні органи як суб'єкти профілактичної діяльності та їх роль у запобіганні злочинам.
32. Види профілактики злочинів.
33. Віктимологічна профілактика як один із видів профілактичної діяльності.
34. Методи профілактики злочинів.
35. Форми профілактики.

36. Поняття та кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства.
37. Причини та умови злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства.
38. Основні напрями злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства. Роль правоохоронних органів у профілактиці злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства.
39. Сучасний стан екології в Україні.
40. Поняття і кримінологічна характеристика екологічної злочинності.
41. Прояви реальної загрози національній безпеці в залежності від сукупності екологічних злочинів з іншими правопорушеннями та за тяжкістю своїх наслідків.
42. Кримінологічна характеристика особи злочинця.
43. Особливості мотивації вчинення екологічних злочинів.
44. Причини та умови вчинення екологічних злочинів.
45. Загально-соціальні та спеціально-кримінологічні заходи профілактики екологічної злочинності.
46. Поняття, ознаки, структура та види організованої злочинності.
47. Кримінологічна характеристика організованої злочинності.
48. Особливості кримінологічної характеристики співучасників злочинного угруповання.
49. Причини та умови організованої злочинності.
50. Загально-соціальні та спеціально-кримінологічні напрями профілактики організованої злочинності.
51. Нормативно-правова основа запобігання корупції та організованій злочинності.
52. Поняття злочинів проти власності.
53. Злочини проти власності корисливого та корисливо-насильницького характеру.
54. Стан, рівень, структура, характер і динаміка крадіжок, грабежів, шахрайства, розбоїв, вимагань (рекет).
55. Особливості кримінологічної характеристики злочинів проти власності в сучасних умовах (час, місце, предмет, спосіб, мотиви, групова злочинна поведінка).
56. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють злочини проти власності громадян, державної та колективної власності.
57. Причини та умови вчинення злочинів проти власності.
58. Роль матеріального фактору у вчиненні злочинів проти власності. Особливості злочинця і поведінка потерпілих від цих злочинів.
59. Неналежна профілактична діяльність правоохоронних органів як одна з причин вчинення злочинів проти власності.
60. Загально-соціальні та спеціально-кримінологічні напрями профілактики злочинів проти власності.

61. Зміст та особливості роботи Нацполіції щодо запобігання злочинам проти власності.
62. Поняття кіберзлочинності.
63. Кримінологічна характеристика кіберзлочинності.
64. Детермінанти кіберзлочинності.
65. Основні загально-соціальні та спеціально-кримінологічні напрями запобігання кіберзлочинності.

Вимоги до оцінювання

Успішність навчання ЗВО забезпечується шляхом реалізації контрольних заходів. Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль знань ЗВО здійснюється протягом семестру під час проведення семінарських занять, модульних контролів, рефератів, ділових ігор і має за мету перевірку засвоєння ними змістових модулів навчальної дисципліни та оцінюється тільки за національною шкалою («2», «3», «4», «5»). Отримана ЗВО оцінка виставляється викладачем в розділі III-а «Журналу обліку роботи академгрупи».

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового заліку.

Підсумковий контроль здійснюється з метою з'ясування рівня засвоєння теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни та виставлення підсумкової оцінки. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як середньоарифметична результатів засвоєння окремих залікових модулів, або за результатами заліку.

ЗВО в обов'язковому порядку складає залік, якщо загальна кількість отриманих позитивних оцінок за семестр (модуль) складає менше 2/3 від загальної кількості семінарських занять та поточних контрольних заходів.

Незадовільна оцінка («2») відпрацьовується в обов'язковому порядку, протягом 10 днів з моменту отримання (для підрахунку загальної кількості балів враховувати лише оцінку, отриману при відпрацюванні).

Результати підсумкового контролю перераховуються в бали і фіксуються викладачем в заліково-екзаменаційній відомості та заносяться до залікової книжки ЗВО і до індивідуального навчального плану за національною шкалою та шкалою оцінювання ECTS. Оцінювання успішності ЗВО по засвоєнню модуля (дисципліни) здійснюється щосеместрово. За результатами семестрового контролю здійснюється допуск до продовження навчання у наступному семестрі. Якщо дисципліна вивчається в декількох семестрах, підсумкова оцінка визначається як середньоарифметична оцінок підсумкового контролю.

Тестові завдання

Тема №1: “Поняття, предмет, методи та система кримінології та профілактики злочинів”

1. Кримінологія як галузь наукових знань виникла в:

1. XVIII ст.;
2. XIII ст.;
3. XV ст.

2. Етимологічне поняття “кримінологія” означає:

1. вчення про походження злочинності;
2. вчення про злочинність та особу злочинця;
3. вчення про злочин.

3. Кримінологія - це:

1. комплексна наука про злочинність, її сутність та історичні форми прояву, детермінанти, стан, структуру і динаміку, особу злочинця, жертву злочину, а також про засоби протидії злочинності та іншим, пов'язаним з нею, антисоціальним проявам;
2. галузь про злочинність, особу злочинця, а також про засоби протидії злочинності;
3. комплексна наука про злочинність та її сучасний стан.

4. Кримінологія є однією з суспільних наук і її місце:

1. є галуззю соціальних наук;
2. на межі соціальних та правових наук;
3. на межі кримінально-правових наук та інших наук правознавства.

5. Предмет кримінології та як науки:

1. злочинність як соціально-правове явище; особа злочинця; причини та умови (детермінанти) злочинності; попередження злочинності;
2. прогнозування злочинності, а також планування заходів протидії їй; кримінальна-правова статистика, методика вивчення злочинності; супутні злочинності негативні соціальні явища; жертва злочину; Суїцидальна поведінка (проблема самогубства);
3. злочинність як соціально-правове явище; особа злочинця; причини та умови (детермінанти) злочинності; попередження злочинності; прогнозування злочинності, а також планування заходів протидії їй; кримінальна-правова

статистика, методика вивчення злочинності; супутні злочинності негативні соціальні явища; жертва злочину; Суїцидальна поведінка (проблема самогубства).

6. Основними завданнями кримінології є:

1. здобуття достовірних знань про те, що становить не тільки предмет; виявлення та аналіз факторів (чинників), які детермінують (обумовлюють) злочинність; встановлення процесу формування особи злочинця та жертв злочинів й суїциду; розробка засобів протидії злочинності та запобігання злочинній поведінці з боку окремих осіб;
2. здобуття достовірних знань про злочинність; встановлення процесу формування особи злочинця; причини та умови злочинності; розробка засобів протидії злочинності та запобігання злочинній поведінці з боку окремих осіб;
3. здобуття достовірних знань про те, що становить її предмет; виявлення та аналіз факторів (чинників), які детермінують (обумовлюють) злочинність; встановлення процесу формування особи злочинця та жертв злочинів; розробка засобів протидії злочинності та запобігання злочинній поведінці з боку окремих осіб.

7. Функції кримінології:

1. регулятивна, роз'яснювальна, прагматична, прикладна;
2. описова, пояснювальна, прогностична, практично-перетворювальна;
3. регулятивна, охоронна, пояснювальна, практично-перетворювальна.

8. Методологія - це:

1. система певних теорій, які виступають як керівний принцип, знаряддя наукового аналізу, засіб реалізації вимог цього аналізу;
2. система поглядів, які допомагають дослідженню певних явищ та процесів;
3. сукупність певних теорій, які виступають як керівний принцип, знаряддя наукового аналізу, засіб реалізації вимог цього аналізу.

9. В основі методології лежить:

1. принципи діалектики;
2. загальний метод пізнання – діалектичний та історичний матеріалізм;
3. закони та категорії.

10. Методи кримінології:

1. конкретно-соціологічні, статистичні, історико-порівняльний метод психолого-педагогічні методи; системного аналізу;

2. сукупність соціальних методів;
3. сукупність загальнонаукових методів.

Тема №2: “Злочинність та її показники”

1. Згідно з результатами опитувань громадської думки, проведених в останні десятиліття, люди багатьох країн ставлять злочинність після економічних проблем на:

1. друге місце;
2. третє місце;
3. друге-третє місце.

2. Сучасний погляд на злочинність як явище почав формуватися:

1. у другій половині XVIII ст.;
2. у XIX ст.;
3. на початку XX ст.

3. Перші кримінальні статистичні звіти були складені у:

1. Франції в 1826 р.;
2. Німеччині в 1836 р.;
3. Англії в 1824 р.

4. Французький соціолог Е. Дюркгейм розробив основні положення:

1. соціального підходу до злочинності;
2. соціологічного підходу до злочинності;
3. класичного підходу до злочинності.

5. Злочинність – це:

1. відносно масове, історично мінливе, що має кримінально-карний характер, явище класового суспільства, що складається з усієї сукупності злочинів, які вчиняються у певній державі у певний період часу;
2. відносно масове, історично мінливе соціальне, що має кримінально-правовий характер, явище держави, що складається з злочину, який вчиняється у певній державі у певний період часу;
3. відносно масове, історично мінливе соціальне, що має кримінально-правовий характер, явище класового суспільства, що складається з усієї сукупності злочинів, які вчиняються у певній державі у певний період часу.

6. Основними показниками злочинності є:

1. рівень, динаміка, структура;
2. рівень, інтенсивність, динаміка, структура, географія;
3. ціна злочинності, рівень злочинності, питома вага злочинності, структура злочинності, характер злочинності, динаміка злочинності, стан злочинності.

7. Рівень злочинності – це:

1. абсолютна кількість вчинених злочинів, скоєних на певній території за певний проміжок часу;
2. абсолютна кількість вчинених злочинів, скоєних на певній території за певний проміжок часу, а також злочинців;
3. відносна кількість вчинених злочинів, скоєних на певній території за певний проміжок часу, а також злочинців.

8. Динаміка злочинності – це:

1. кримінологічна категорія, що означає зміни у стані, структурі, характері, географії злочинності, що відбувалися протягом певного періоду;
2. кримінологічна категорія, що означає зміни у рівні та структурі злочинності, що відбувалися протягом визначеного часу;
3. кримінологічна категорія, що відображає стан, структуру, характер, географію злочинності, що відбувалася протягом певного періоду.

9. Структура злочинності – це:

1. внутрішня властива їй ознака, що розкриває якісні характеристики злочинців, вчинених ними злочинів за певний проміжок часу і на певній території;
2. внутрішня властива їй ознака, яка розкриває якісно різні групи або види злочинів, з яких вона складається, вчинених за певний проміжок часу і на певній території;
3. внутрішня властива їй ознака яка розкриває якісно різні види злочинів вчинених за певний проміжок часу і на певній території.

10. Під латентною злочинністю у кримінології та правоохоронній практиці розуміють:

1. сукупність злочинних посягань, що були вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і відповідно відображаються в офіційній статистиці;
2. сукупність злочинців, що були реально вчинені, не відомі органам кримінального судочинства і відповідно не відображаються в офіційній статистиці;

3. сукупність злочинних діянь, що були реально вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і відповідно не відображаються в офіційній статистиці.

Тема №3: “Особа злочинця”

1. Зміст поняття особи злочинця поєднує в собі:

1. філософське поняття особи і кримінально-правове поняття злочинця;
2. соціологічне поняття особи і юридичне поняття злочинця;
3. соціально-філософське поняття людини і особи в поєднанні поняття суб'єкта злочину.

2. Особа – це:

1. філософські прояви людини, те, ким вона стала у процесі своєї діяльності в суспільстві;
2. сутність людини, те, ким вона стала у процесі соціалізації, своєї діяльності в суспільстві;
3. соціальна сутність людини, те, ким вона стала у процесі соціалізації, своєї діяльності в суспільстві.

3. Соціальні якості конкретної особи пов'язані з:

1. рівнем її свідомості, змістом внутрішнього духовного світу;
2. рівнем її правосвідомості, змістом внутрішнього переконання;
3. рівнем її соціалізації та змістом внутрішнього прояву на розуміння сутності речей.

4. Процес, протягом якого особа розвивається і змінюється, отримуючи конкретне соціальне обличчя, називається:

1. соціалізацією;
2. ре соціалізацією;
3. соціальністю.

5. Вивчення особи злочинця у кримінології підпорядковано виявленню закономірностей:

1. формування злочинної поведінки та злочинності як масового явища, розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо боротьби зі злочинністю;
2. злочинної поведінки, злочинності як масового явища, їх детермінації і розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо боротьби зі злочинністю;

3. формування злочинної поведінки особи, їх розвитку і розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо боротьби зі злочинністю.

6. Особа злочинця – це:

1. сукупність соціально-рольових та значимих властивостей, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну в порушенні кримінального закону, в поєднанні з іншими (неособистими) причинами та умовами, що впливають на злочин;
2. сукупність соціально-рольових та значимих властивостей, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну в порушенні кримінального закону, в поєднанні з іншими (неособистими) причинами та умовами, що впливають на злочин;
3. сукупність соціально значимих властивостей, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну в порушенні кримінального закону, в поєднанні з іншими (неособистими) умовами та обставинами, що впливають на її злочинну поведінку.

7. Коли у кримінально-правовому аспекті виникає особа злочинця ?

1. виникає після вчинення злочину, визнання її судом винною та вступу вироку суду в законну силу і триває до моменту відбуття покарання та погашення (зняття) судимості;
2. виникає після визнання її судом винною та вступу вироку суду в законну силу і триває до моменту відбуття покарання та погашення (зняття) судимості;
3. виникає після сформування антисуспільної спрямованості, вчинення ним злочину, визнання її судом винною та вступу вироку суду в законну силу і триває до моменту відбуття покарання та погашення (зняття) судимості.

8. Для створення наукової основи боротьби зі злочинністю враховуються:

1. психологічні, педагогічні та інші знання, які допомагають визначити мотиви і мету вчинення злочину, а також засоби впливу на особу злочинця;
2. психічні, психологічні, генетичні, педагогічні знання, які допомагають визначити мотиви і мету вчинення злочину, а також засоби впливу на особу злочинця;
3. психопатологічні та генетичні знання, які допомагають визначити підстави вчинення злочину, а також засоби впливу на особу злочинця.

9. Вчення про особу злочинця має як науково-пізнавальне, так і практичне значення, конкретизуючи у собі:

1. проблеми становлення особи злочинця, детермінації злочинності та боротьби з нею;

2. проблеми детермінації злочинності та боротьби з нею;
3. проблеми розвитку окремих злочинів, особи злочинця, детермінації злочинності та боротьби з нею.

10. В кримінології ознаки особи злочинця поділяють на основні групи:

1. соціально-демографічні; кримінально-правові; соціальні ролі і статус; морально-психологічні характеристики;
2. соціально-географічні, соціально-демографічні; кримінально-правові; соціальні ролі і статус; морально-психологічні характеристики;
3. соціально-географічні, соціально-демографічні; кримінально-правові; соціально-рольові, морально-психологічні характеристики.

Тема №4: “Причини та умови злочинності”

1. Під причиною слід розуміти:

1. те, що породжує наслідок, а наслідок – результат дії причини;
2. те, що породжує обов’язкові результативні дії;
3. те, що породжує умови наслідку.

2. Під умовами треба розуміти

1. обставини, які самі собою породжують злочин і сприяють його вчиненню;
2. обставини, спонукають до вчинення злочину;
3. обставини, які самі собою не породжують злочин, але сприяють його вчиненню.

3. Проблема причин злочинності існує протягом:

1. останніх двох тисячоліть, тобто виникла значно пізніше самої виникнення науки кримінології;
2. тисячоліть, тобто виникла значно раніше самої науки кримінології;
3. останнього тисячоліття, тобто виникла значно пізніше самої виникнення науки кримінології.

4. Причини і умови злочинності залежно від масштабу дії можна класифікувати на:

1. причини і умови злочинності в цілому; причини і умови окремих видів злочинності та причини і умови конкретних злочинів;
2. причини злочинності в державі; причини окремих видів злочинності; причини конкретного злочину;

3. причини і умови злочинності взагалі в державі; причини і умови злочинності в окремих регіонах; причини і умови злочинності в конкретному регіоні.

5. Види причин і умов злочинності:

1. об'єктивні та суб'єктивні;
2. загальні та конкретні, зовнішні, внутрішні та інші детермінанти злочинності;
3. все вище перелічене.

6. Мотивація вчинення злочину:

1. є безпосередньою причиною злочину;
2. не є безпосередньою причиною злочину;
3. не є впливає на причину злочину.

7. Мікросередовище - це:

1. сфері безпосереднього спілкування індивіда;
2. сфері безпосереднього оточення індивіда;
3. сфері безпосереднього оточення та спілкування індивіда.

8. Конкретною криміногенною ситуацією є:

1. сукупність зовнішніх (об'єктивних) та внутрішніх (суб'єктивних) обставин, в яких опинилася людина і які впливають на її свідомість, почуття, волю, з урахуванням яких особа приймає рішення вчинити дію, що утворює склад умисного злочину або призводить до злочину з необережності;
2. сукупність зовнішніх (об'єктивних) обставин, в яких опинилася людина і які впливають на її свідомість, почуття, волю, з урахуванням яких особа приймає рішення вчинити дію, що утворює склад умисного злочину або призводить до злочину з необережності;
3. сукупність внутрішніх (суб'єктивних) обставин, в яких опинилася людина і які впливають на її свідомість, почуття, волю, з урахуванням яких особа приймає рішення вчинити дію, що утворює склад умисного злочину або призводить до злочину з необережності.

9. Криміногенна ситуація – це:

1. особливий характер взаємодії особи із соціальною дійсністю;
2. особливий характер особи та детермінантів злочинності із соціальною дійсністю;
3. особливий характер детермінантів злочинності.

10 Криміногенна ситуація розглядається – як:

1. один з різновидів мікро- та макро- середовища, яке сприяє вчиненню злочинів;
2. один з різновидів соціального середовища, яке сприятливо впливає на злочинця;
3. один з різновидів соціального середовища, яке сприяє вчиненню злочинів.

Тема №5: “Основи профілактики злочинів”

1. Попередження злочинності і окремих злочинів є:

1. головною (центральною) проблемою кримінології і вирішальним напрямком боротьби зі злочинністю;
2. однією з основних проблем кримінології під час вирішення напрямів боротьби зі злочинністю;
3. однією з проблем кримінології під час вирішення соціальних проблем сучасності.

2. Кримінально-правове попередження – це:

1. соціальні заходи, які здійснюються у процесі призначення покарання та його виконання;
2. превентивні заходи, які здійснюються у процесі призначення покарання та його виконання;
3. державні, соціальні та превентивні заходи, які здійснюються у процесі призначення покарання та його виконання.

3. Предметом теорії попередження злочинів є:

1. поняття попереджувальної діяльності, її види, форми, рівні, суб'єкти й об'єкти цієї діяльності, організаційні та правові основи;
2. тактика і методика здійснення попереджувальних заходів та особливості попередження окремих видів злочинів;
3. все вище перелічене.

4. Профілактика у широкому розумінні – це:

1. підпорядкована меті боротьби зі злочинністю як явищем;
2. підпорядкована боротьбі зі злочинністю як явищем;
3. підпорядкована завданням боротьби та попередження злочинів.

5. Профілактика у вузькому розумінні – це:

1. попередженню конкретних злочинів з боку окремих осіб;

2. попередженню злочину з боку окремих груп чи злочинних угруповань;
3. попередженню конкретного виду злочину з боку окремих осіб.

6. Профілактика (попередження) злочинів – це:

1. особливий вид соціального управління, який покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей держави і полягає у розробці та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення й усунення детермінант злочинності, а також справлянні запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки;
2. особливий вид соціального управління, який покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей і полягає у розробці та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення й усунення детермінант злочинності, а також справлянні запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки;
3. особливий вид державного управління, який покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей держави і полягає у розробці та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення й нейтралізації детермінант злочинності, а також справлянні запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки.

7. Основними цілями, профілактики є:

1. обмеження дії соціальних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізація) детермінант злочинних проявів; ліквідація криміногенних факторів у мікросередовищі особи, які формують її антисуспільну позицію і мотивацію злочинної поведінки; превентивний вплив на особу, яка за своїм антисуспільним способом життя здатна вчинити злочин;
2. обмеження дії негативних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізація) детермінант злочинних проявів; ліквідація криміногенних факторів у мікросередовищі особи, які формують її антисуспільну позицію і мотивацію злочинної поведінки; превентивний вплив на особу, яка за своїм антисуспільним способом життя здатна вчинити злочин;
3. обмеження дії соціальних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізація) детермінант злочинних проявів; ліквідація криміногенних факторів у мікро-, макро- середовищі особи, які формують її антисуспільну позицію і мотивацію злочинної поведінки; превентивний вплив на особу, яка за своїм антисуспільним способом життя здатна вчинити злочин.

8. Принципи профілактики злочинів:

1. упередженість; законність; гуманність; наукова обґрунтованість; демократизм; диференціація; своєчасність; плановість; комплексність;

2. упередженість; законність; гуманність; наукова обґрунтованість; демократизм; диференціація; своєчасність; плановість; системність; комплексність;
3. законність; гуманність; наукова обґрунтованість; демократизм; диференціація; своєчасність; плановість; комплексність.

9. Найбільш обґрунтованою є точка зору О.М. Яковлєва, який виділяє наступні рівні попередження злочинів:

1. загально-соціальна профілактика; групова профілактика; індивідуалістична профілактика (рання і безпосередня);
2. загальна профілактика; профілактика у соціальних групах і колективах; індивідуальна профілактика (рання і безпосередня); профілактику злочинів на регіональному або галузевому рівні;
3. загально-соціальна профілактика; профілактика у соціальних групах і колективах; індивідуальна профілактика (рання і безпосередня); профілактику злочинів на міждержавному рівні.

10. Загальна профілактика злочинів – це:

1. діяльність щодо виявлення детермінант злочинності, а також розробку і здійснення заходів, спрямованих на їх усунення чи нейтралізацію;
2. діяльність щодо вивчення детермінант злочинності, а також розробку і здійснення заходів, спрямованих на їх нейтралізацію;
3. діяльність щодо вивчення та виявлення детермінант злочинності, а також розробку і здійснення заходів, спрямованих на їх нейтралізацію.

Тема №6: “Профілактика злочинності неповнолітніх та проявів домашнього насильства”

1. Насильство в сім’ї, злочинна поведінка неповнолітніх та молоді має свої особливості, які виявляються у:

1. рівні, структурі, динаміці та географії цієї злочинності, у причинах і умовах, мотивації злочинів;
2. рівні, структурі, динаміці цієї злочинності, у причинах та умовах, мотивації злочинів;
3. рівні, структурі, динаміці цієї злочинності, у причинах та умовах злочинів.

2. Злочинність неповнолітніх та молоді має свою специфіку, що зумовлюється:

1. соціально-психологічними особливостями цієї категорії осіб та їх статусом у державі;

2. соціально-психологічними особливостями цієї категорії осіб та їх статусом у суспільстві;
3. соціально-психологічними та генетичними особливостями цієї категорії осіб та їх статусом у суспільстві.

3. Для злочинності неповнолітніх властива:

1. високий рівень латентності;
2. середній рівень латентності;
3. низький рівень латентності.

4. Стан злочинності неповнолітніх багато в чому залежить:

1. від якості втілення у життя соціальних програм;
2. від якості боротьби з нею усіх суб'єктів профілактики злочинів;
3. від якості національного законодавства.

5. Молодими людьми віком 14 - 25 років вчинюється:

1. близько 50 % злочинів в Україні;
2. близько 62 % злочинів в Україні;
3. близько 65 % злочинів в Україні.

6. Що характеризує злочин, якій вчинюється в сфері сімейно-побутових відносин?:

1. є правомірним вирішенням конфлікту, конфліктної ситуації між людьми, пов'язаними саме сімейно-побутовими відносинами;
2. є правомірним вирішенням конфлікту, конфліктної ситуації між людьми, не пов'язаними саме сімейно-побутовими відносинами;
3. є неправомірним вирішенням конфлікту, конфліктної ситуації між людьми, пов'язаними саме сімейно-побутовими відносинами.

7. Криміногенні конфлікти в сімейно-побутових відносинах типові для:

1. стосунків між подружжям або родичами чоловіка, які мешкають з ними на одній житловій площі (а також у комунальній квартирі);
2. стосунків між колишнім подружжям або родичами чоловіка чи дружини, які мешкають з ними на одній житловій площі (а також у комунальній квартирі);
3. стосунків між подружжям або родичами дружини, які мешкають з ними на одній житловій площі (а також у комунальній квартирі).

8. Чинниками, які обумовлюють злочини неповнолітніх, традиційно вважаються:

1. негативний вплив у родині; недоліки у вихованні в трудовому колективі; незайнятість суспільно корисною працею; негативний вплив мікросередовища; вади у діяльності правоохоронних органів щодо профілактики злочинів неповнолітніх;
2. негативний вплив у сім'ї; недоліки у шкільному вихованні; незайнятість суспільно корисною працею; негативний вплив мікросередовища; вади у діяльності правоохоронних органів щодо профілактики злочинів неповнолітніх тощо;
3. негативний вплив у родині; недоліки у вихованні в трудовому колективі; незайнятість суспільно корисним відпочинком та працею; негативний вплив мікросередовища; вади у діяльності правоохоронних органів щодо профілактики злочинів неповнолітніх.

9. Причини та умови злочинності осіб молодого віку пов'язані:

1. передусім, із обставинами, що обумовлюють і злочинність неповнолітніх, але значення деяких із них змінюється;
2. передусім, із обставинами, що обумовлюють і злочинність дорослих, але значення деяких із них змінюється;
3. передусім, із обставинами, що обумовлюють і злочинність неповнолітніх та дорослих, але значення деяких із них змінюється.

10. Об'єктивними причинами злочинів, що вчинюються в сфері сімейно-побутових відносин є:

1. протиріччя між побутовим устроєм суспільства і побутом окремих мікрогруп, що розглядають останній як сферу відпочинку від суспільних вимог та обов'язків перед державою, як місце, де можна перебувати під дією соціального контролю;
2. протиріччя між побутовим устроєм суспільства і побутом окремих мікрогруп, що розглядають останній як сферу відпочинку від суспільних вимог та обов'язків перед державою, як місце, де можна перебувати поза дією соціального контролю;
3. протиріччя між побутом окремих мікрогруп, що розглядають останній як сферу відпочинку від суспільних вимог та обов'язків перед державою, як місце, де можна перебувати під дією соціального контролю.

Тема №7: “Профілактика екологічної злочинності”

1. На цей час природне середовище надалі зазнає:

1. великого антропогенного навантаження;

2. великого соціального навантаження;
3. великого демографічного навантаження.

2. Частка екологічно чистих територій в Україні:

1. становить всього 5 % загальної земельної площі України;
2. становить всього 7 % загальної земельної площі України;
3. становить всього 15 % загальної земельної площі України.

3. Малозабруднені території в Україні:

1. охоплюють 10 % її площі;
2. охоплюють 25 % її площі;
3. охоплюють 15 % її площі.

4. Як правило, забруднюючі речовини, що містяться у викидах в атмосферне повітря, осідають на ґрунтах у радіусі від джерела забруднення:

1. до 4 км;
2. до 5 км;
3. до 6 км.

5. Екологічні злочини – це:

1. передбачені кримінальним законом суспільне небезпечні діяння, що посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю, надра, води тощо);
2. передбачені кримінальним законом суспільне небезпечні діяння, що посягають на навколишнє природне середовище та здоров'я людей;
3. передбачені кримінальним законом суспільне небезпечні діяння, що посягають на конкретне природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю, надра, води тощо).

6. Екологічні злочини створюють реальну загрозу:

1. національній безпеці України;
2. екологічній безпеці України;
3. внутрішній безпеці України.

7. Екологічна злочинність в Україні характеризується:

1. періодичним зростанням і середнім рівнем латентності;

2. постійним зростанням низькою латентністю;
3. постійним зростанням і високою латентністю.

8. Злочинцям у морально-психологічному плані, що вчинюють екологічні злочини властиві:

1. відвертий егоїзм, цинізм, спотворена еколого-правова свідомість, готовність до антисуспільних вчинків;
2. відвертий егоїзм, цинізм, спотворена еколого-правова свідомість, готовність до суспільно корисних вчинків;
3. відвертий егоїзм, цинізм, спотворена еколого-правова свідомість, готовність до правових вчинків.

9. Загальні детермінанти екологічної злочинності беруть свій початок з:

1. протиріч, що виникають при взаємодії права, людини і природи;
2. протиріч, що виникають при взаємодії людини і природи;
3. протиріч, що виникають при взаємодії законодавства, людини і природи.

10. Однією з важливих умов підвищення ефективності попередження екологічних злочинів є:

1. удосконалення правової бази природоохоронної діяльності;
2. удосконалення кримінального законодавства в природоохоронній діяльності;
3. удосконалення кримінологічних досліджень в природоохоронній діяльності.

Тема №8: “Профілактика організованої злочинності”

1. Організована злочинність являє собою:

1. згуртоване кримінальне середовище для ведення кримінального протиправного способу життя в умовах глибокої конспірації протягом не тривалого часу;
2. згуртоване кримінальне середовище для ведення кримінального протиправного способу життя в умовах глибокої конспірації протягом тривалого часу;
3. згуртоване кримінальне середовище для ведення правового способу життя в умовах глибокої конспірації протягом тривалого часу.

2. Стрижень організованої злочинності становить:

1. умисна насильницька поведінки;
2. необережна поведінки;
3. корислива мотивація поведінки.

3. Мета організованої злочинності полягає в:

1. одержанні за будь-яку ціну постійного і значного прибутку;
2. одержанні за будь-яку ціну постійного існування;
3. одержанні за будь-яку ціну постійного вчинення злочинів.

4. Основні групи жаргону злочинців:

1. загально кримінальний;
2. тюремний та спеціально-професійний;
3. все вище перелічене.

5. Організовані злочинні угруповання не можуть існувати без:

1. осіб, які отримують неправомірну вигоду (хабарників);
2. координаторів;
3. наявності великої кількості учасників угруповання.

6. Залежно від спрямованості, змісту, характеру та способу злочинної діяльності виділяють види організованих угруповань-спільнот:

1. спільноти, які створюються і спеціалізуються на вчиненні загально кримінальних злочинів у поєднанні з організацією азартних ігор, вимаганням, викраданням людей, наркобізнесом тощо;
2. спільноти господарської, комерційної, фінансової спрямованості, що паразитують на офіційних ланках економічних, банківських та організаційних структур суспільства; спільноти змішаного типу, які сполучають у собі риси вищезазначених організованих злочинних спільнот;
3. все вище перелічене.

7. Найбільш висока інтенсивність рецидиву злочинів перепадає:

1. на першій рік, потім півтора року та два роки;
2. на перші три, потім шість місяців та рік;
3. на перші місяць, потім третій місяців та півроку.

8. Структурні особливості рецидивної злочинності відображаються:

1. кримінальний професіоналізм рецидивістів;
2. соціальним відчуженням та маргіналізацію їх особи;
3. непристосованістю до соціального середовища.

9. За змістом причини та умови організованої та групової злочинності можна класифікувати на:

1. об'єктивні та суб'єктивні детермінанти;
2. зовнішні та внутрішні;
3. соціально-економічні, організаційно-управлінські, суспільно-моральні, правові фактори тощо.

10. Класифікація рецидивістів має велике значення для раціональної організації:

1. виправного процесу в установах з виконання покарань і прогнозування злочину;
2. виправного процесу в установах з виконання покарань і прогнозування рецидиву;
3. удосконалення законодавства, в установах з виконання покарань і прогнозування злочинності.

Тема №9: “Профілактика злочинів проти власності”

1. Аналіз злочинів проти власності та економічної злочинності передбачає вивчення:

1. закономірностей її виникнення;
2. закономірностей розвитку самої економіки та процесів управління нею;
3. закономірностей розвитку податкового управління економіки.

2. Злочини проти власності та економічні злочини нині включають в себе:

1. широке коло різних за своїми кримінально-правовими ознаками діянь.
2. специфічне коло різних за своїми кримінально-правовими ознаками діянь.
3. вузьке коло різних за своїми кримінально-правовими ознаками діянь.

3. У вітчизняній кримінологічній літературі питання про саме економічну злочинність було поставлене:

1. на початку 90-х років;
2. на початку 80-х років;
3. на початку 70-х років.

4. Основні складові тіньової економіки:

1. легальну неприховану економічну діяльність, що не підлягає оподаткуванню та з

- різних причин не враховується офіційною статистикою;
- 2. протизаконну, свідомо приховувану економічну діяльність;
- 3. все вище перелічене.

5. Економічна злочинність включає:

- 1. різні зловживання суб'єктів господарювання, що посягають на порядок управління економікою, реалізується у процесі професійної діяльності суб'єктів господарювання, спричиняє істотну матеріальну, фізичну і моральну шкоду суспільству та окремим громадянам, складається із множинності епізодів злочинів;
- 2. вчиняється як фізичними, так і юридичними особами, створює складність персональної ідентифікації як злочинця, так і жертв економічних злочинів;
- 3. все вище перелічене.

6. Злочини проти власності та економічна злочинність має переважно:

- 1. штучну латентність;
- 2. природну латентність;
- 3. пограничну латентність.

7. Злочини проти власності та економічні злочини, порівняно із "загальнокримінальними", мають:

- 1. високий рівень латентності;
- 2. середній рівень латентності;
- 3. низький рівень латентності.

8. Економічна злочинність – це явище, що:

- 1. стимулює розвиток ринкових відносин, вільної конкуренції, а у кінцевому підсумку - підриває основи економічної безпеки держави;
- 2. стримує розвиток ринкових відносин, вільної конкуренції, а у кінцевому підсумку - підриває основи економічної безпеки держави;
- 3. підтримує розвиток ринкових відносин, вільної конкуренції, а у кінцевому підсумку - підриває основи економічної безпеки держави.

9. За даними кримінологічних досліджень, кожен двох із трьох засуджених за злочини проти власності та економічні злочини мають:

- 1. середню освіту;
- 2. вищу освіту;

3. середню спеціальну та вищу освіту.

10. Спонукальними мотивами заняття злочинною діяльністю у сфері власності виступають:

1. користь та жадоба до непомірного збагачення, володіння престижними речами;
2. недоступними для пересічних громадян, зайняття високого становища у владних та інших структурах;
3. все вище перелічене.

Тема № 10: “Кіберзлочинність: її детермінація та запобігання”

1. Кіберзлочинність має наступний характер:

1. транснаціональність, латентність;
2. динамічність темпів зростання та трансформацій, анонімність, масштабність наслідків;
3. все вище перелічене.

2. Кіберзлочини характеризуються наступним:

1. високою латентністю, складністю їх виявлення та розслідування, складністю доказу в суді подібних справ, транснаціональною складовою в основному з використанням інформаційної мережі Інтернет, високим збитком навіть від одиничного злочину;
2. низьким рівнем латентності та нескладністю їх виявлення та розслідування;
3. Немає ніяких особливих характеристик.

3. Кіберзлочини можна класифікувати на:

1. традиційні злочини, що вчиняються за допомогою комп'ютерних технологій та Інтернету (шахрайство з використанням ЕОМ, незаконне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю, шляхом несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації тощо);
2. нові злочини, що стали можливі завдяки новітнім комп'ютерним технологіям (злочини передбачені Розділом XVI Кримінального кодексу України);
3. все вище перелічене.

4. Кіберзлочини – це:

1. передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, для скоєння та розслідування яких застосовуються комп'ютерні соціальні мережі;

2. передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, для скоєння та розслідування яких застосовуються комп'ютерні технології та/або використовується глобальна мережа Інтернет;
3. передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, для скоєння та розслідування яких застосовуються комп'ютерне програмне забезпечення.

5. Специфіка даного виду злочинності полягає у тому, що:

1. готування та скоєння злочину здійснюється, практично будь-ким;
2. готування та скоєння злочину здійснюється, практично не відходячи від “робочого місця”;
3. готування та скоєння злочину здійснюється технологіями соціальних мереж.

6. Стрімкий розвиток інформаційних технологій є:

1. причиною прогресу кіберзлочинності;
2. причиною розвитку особливостей злочинності;
3. характеризує негативні процеси в державі.

7. Першою причиною розвитку кіберзлочинності, як і будь-якого бізнесу, є:

1. високий рівень замовлень;
2. прибутковість, – вона неймовірно прибуткова;
3. амбіції злочинців.

8. Грабувати тих, кого ти не бачиш, до кого не можеш дотягтися рукою:

1. досить скрутно;
2. технічно неможливо;
3. набагато легше.

9. Сьогодні жертвами злочинців, що орудують у віртуальному просторі, можуть стати:

1. не лише люди, але і цілі держави;
2. лише люди;
3. держави.

10. Кіберзлочинність – неминучий наслідок:

1. глобалізації інноваційних процесів;
2. глобалізації інформаційних процесів;
3. глобалізації інформаційних технологій.

Ключ до тестових завдань
з навчальної дисципліни: «Кримінологія та профілактика злочинів»

Номер питання	Номер тестового завдання									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1	3	2	1	1	1	1	2	2	1
2	3	2	3	3	3	2	2	3	1	1
3	1	1	1	2	3	1	3	1	3	3
4	2	2	1	1	2	2	2	3	3	2
5	1	3	2	3	1	1	1	2	3	2
6	3	3	3	2	2	3	1	3	2	1
7	2	2	2	1	2	2	3	2	1	2
8	1	1	1	2	3	2	1	2	2	3
9	2	2	2	1	2	1	2	3	3	1
10	1	3	1	3	1	2	1	2	3	2